

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
VERICA TRSTENJAK
της 14ης Φεβρουαρίου 2012¹

Υπόθεση C-618/10

Banco Español de Crédito, SA
κατά
Joaquín Calderón Camino

[αίτηση του Audiencia Provincial de Barcelona (Ισπανία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προστασία των καταναλωτών — Οδηγία 93/13/ΕΟΚ — Άρθρο 6, παράγραφος 1 — Συμβάσεις καταναλωτικής πίστωσης — Ισχύοντα επιτόκια υπερημερίας — Καταχρηστικές ρήτρες — Εθνικό αστικό δικονομικό δίκαιο — Διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής — Αρμοδιότητα εθνικού δικαστηρίου να αποφαινεται αυτεπαγγέλτως και a limine επί της μη δεσμευτικής ισχύος και επί της προσαρμογής ρήτρας περί τόκων υπερημερίας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης, στο πλαίσιο εθνικής διαδικασίας διαταγής πληρωμής — Κανονισμός (ΕΚ) 1896/2006 — Ευρωπαϊκή διαδικασία διαταγής πληρωμής — Οδηγία 2008/48/ΕΚ — Άρθρο 30 — Διαχρονικό πεδίο εφαρμογής — Οδηγία 87/102/ΕΟΚ — Άρθρα 6 και 7 — Καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής — Δικονομική αυτονομία των κρατών μελών»

Περιεχόμενα

I	— Εισαγωγή	3
II	— Νομικό πλαίσιο	4
	A — Το δίκαιο της Ένωσης	4
	B — Το εθνικό δίκαιο	5
III	— τα προδικαστικά ερωτήματα	6
IV	— Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου	7
V	— στη διαδικασία	8
VI	— Νομική εκτίμηση	8
	A — Εισαγωγικές παρατηρήσεις	8

¹ — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική. Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

B — Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος	10
1. Επί της αποστολής του εθνικού δικαστή όσον αφορά την κατάργηση καταχρηστικών ρητρών κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου	10
2. Η δυνατότητα εφαρμογής των νομολογιακών αρχών στην περίπτωση της κύριας δίκης ..	11
α) Η θέση του Δικαστηρίου στην απόφαση Pinzógyi	11
β) Τα επιχειρήματα κατά της εφαρμογής αυτής της νομολογίας στην περίπτωση της κύριας δίκης	12
i) Η σύγκριση προς την υπόθεση Pinzógyi	12
— Η διαφορετική δικονομική κατάσταση	12
— Το διαφορετικό είδος της συμβατικής ρήτρας	13
— Συμπέρασμα	16
ii) Οι συνέπειες της εφαρμογής στη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής	16
— Η θεμελιώδης μεταβολή στη λειτουργία της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής	16
— Η συμβατότητα προς την αρχή της δικονομικής αυτονομίας	18
3. Τελικά συμπεράσματα	25
α) Η απουσία υποχρέωσης απορρέουσας από το δίκαιο της Ένωσης για άσκηση αυτεπάγγελτου και a limine ελέγχου στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής	25
β) Η εξουσιοδότηση των κρατών μελών για τη θέσπιση αυστηρότερων διατάξεων	25
Γ — Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος	26
Δ — Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος	28
Ε — Επί του τετάρτου και του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος	30
ΣΤ —	
Επί του έκτου προδικαστικού ερωτήματος	31
VII — Πρόταση	33

I – Εισαγωγή

1. Η προκειμένη υπόθεση ανάγεται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως με την οποία το Audiencia Provincial de Barcelona (στο εξής: αιτούν δικαστήριο) υπέβαλε στο Δικαστήριο, κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, σειρά προδικαστικών ερωτημάτων ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ², της οδηγίας 2009/22/ΕΚ³, του κανονισμού (ΕΚ) 1896/2006⁴, της οδηγίας 2008/48/ΕΚ⁵ και της οδηγίας 2005/29/ΕΚ⁶.

2. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά τη διαφορά μεταξύ της Banco Español de Crédito, SA (στο εξής: εκκαλούσα της κύριας δίκης) και του κυρίου Joaquín Calderón Camino (στο εξής: εφεσίβλητος της κύριας δίκης) με αντικείμενο την εξόφληση δανείου, καθώς και τόκων υπερημερίας. Η εκκαλούσα της κύριας δίκης, η οποία είχε προβάλει, αρχικώς, τις αξιώσεις της στο πλαίσιο εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, βάλλει πλέον δικαστικώς κατά διατάξεως με την οποία κηρύσσεται αυτεπαγγέλτως και a limine άκυρη συμβατική ρήτρα περί τόκου υπερημερίας ύψους 29 %, μειώνεται το επιτόκιο σε ποσοστό 19 % και επιβάλλεται η προσκόμιση νέου υπολογισμού των τόκων πριν από την περαιτέρω εκδίκαση της υποθέσεως.

3. Αντικείμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, είναι να καθορισθεί αν, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται, κατά το στάδιο εξετάσεως του παραδεκτού της αγωγής, να ελέγχει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών που αφορούν τους τόκους υπερημερίας συμβάσεως καταναλωτικής πίστεως, καθώς και να προσαρμόζει το περιεχόμενό τους. Επίσης, το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει ορισμένα ερωτήματα σχετικά με τις ενέργειες στις οποίες μπορούν να προβαίνουν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί στην περίπτωση μη καταβολής του δανείου, υπό το πρίσμα του εφαρμοστέου δικαίου της Ένωσης.

4. Το δίκαιο προστασίας των καταναλωτών υπόκειται, επί του παρόντος, σε ορισμένες τροποποιήσεις οι οποίες μαρτυρούν την προσπάθεια κωδικοποιήσεως και εκσυγχρονισμού της υφιστάμενης νομοθεσίας εκ μέρους της Επιτροπής. Δεν τροποποιήθηκε μόνον η οδηγία 93/13 διά της οδηγίας 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών⁷, η οποία σκοπεί στην πλήρη εναρμόνιση των εθνικών διατάξεων περί προστασίας των καταναλωτών⁸. Επιπλέον, η Επιτροπή με την πρότασή της, της 11ης Οκτωβρίου 2011, για έκδοση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κοινού ευρωπαϊκού δικαίου των πωλήσεων⁹, δρομολογεί ένα ρυθμιστικό πλαίσιο, το οποίο θα μπορεί να εφαρμοσθεί στο μέλλον κατ' επιλογή σε περιπτώσεις διασυνοριακών συμβάσεων πωλήσεως

2 — Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29).

3 — Οδηγία 2009/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, περί των αγωγών παραλείψεως στον τομέα της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών (ΕΕ L 110, σ. 30).

4 — Κανονισμός (ΕΚ) 1896/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής (ΕΕ L 399, σ. 1).

5 — Οδηγία 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 133, σ. 66).

6 — Οδηγία 2005/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ και 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 149, σ. 22).

7 — Οδηγία 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών, την τροποποίηση της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 304, σ. 64). Κατά το άρθρο 28, παράγραφος 1, τα κράτη μέλη πρέπει να μεταφέρουν την οδηγία στο εθνικό τους δίκαιο έως τις 13 Δεκεμβρίου 2013.

8 — Το άρθρο 32 της οδηγίας 2011/83, το οποίο προστίθεται ως άρθρο 8α στην οδηγία 93/13, επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να ενημερώνουν την Επιτροπή σχετικά με την έγκριση ειδικών εθνικών διατάξεων σε συγκεκριμένους τομείς, ιδίως εφόσον οι εν λόγω διατάξεις αφορούν την επέκταση του ελέγχου της ουσίας κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, καθώς και την εισαγωγή εθνικών καταλόγων συμβατικών όρων οι οποίοι πρέπει να θεωρούνται ως αθέμιτοι.

9 — Πρόταση της Επιτροπής της 11ης Οκτωβρίου 2011 για κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κοινού ευρωπαϊκού δικαίου των πωλήσεων [COM(2011) 635 τελικό].

κατόπιν ρητής σχετικής συμφωνίας των συμβαλλομένων μερών¹⁰. Μολονότι αυτές οι πράξεις δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής *ratione temporis* στην περίπτωση της κύριας δίκης, θα ασκήσουν αναμφιβόλως καθοριστική επιρροή στην περαιτέρω εξέλιξη του δικαίου προστασίας των καταναλωτών.

II – Νομικό πλαίσιο

A — Το δίκαιο της Ένωσης

5. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, σκοπός της είναι η προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή.

6. Το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας διευκρινίζει ότι:

«1. Ρήτρα συμβάσεως που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως, θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την [απαιτούμενη] καλή πίστη, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία [μεταξύ των απορρεόντων από τη σύμβαση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων] των μερών.

2. Θεωρείται πάντοτε ότι η ρήτρα δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και όταν ο καταναλωτής, εκ των πραγμάτων, δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό της, ιδίως στα πλαίσια μιας σύμβασης προσχωρήσεως.

[...]

7. Το παράρτημα αυτής της οδηγίας περιέχει κατάλογο των ρητρών οι οποίες μπορούν να κηρυχθούν καταχρηστικές κατά το άρθρο 3, παράγραφος 3:

«1. οι ρήτρες που έχουν σκοπό ή αποτέλεσμα:

ε) να επιβάλλουν στον καταναλωτή που δεν εκτελεί τις υποχρεώσεις του, δυσανάλογα υψηλή αποζημίωση·

[...]

10 — Οι προσπάθειες της Επιτροπής για τη δημιουργία ευρωπαϊκού πλαισίου σχετικά με το δίκαιο των συμβάσεων έχουν εντατικοποιηθεί κατά την περίοδο των τελευταίων ετών. Η εκδοθείσα το έτος 2003 ανακοίνωση της Επιτροπής «Ένα συνεπές ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων — Ένα σχέδιο δράσης» πρότεινε την επεξεργασία ενός «κοινού πλαισίου αναφοράς» ως μηχανισμού επιλογής, που θα περιείχε κοινούς κανόνες και κοινή ορολογία του ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων. Ακολούθως, το «Study Group on a European Civil Code», ως διεθνές δίκτυο ερευνητών, επεξεργάστηκε ένα ακαδημαϊκό σχέδιο ενός κοινού πλαισίου αναφοράς (Common Frame of Reference — CFR), λαμβάνοντας υπόψη και τα «Principles of European Contract Law» (PECL) ως πορίσματα της κοινώς καλούμενης επιτροπής Lando. Βάσει αυτών των προπαρασκευαστικών εργασιών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγκρότησε τον Απρίλιο 2010 ομάδα εμπειρογνομόνων για το κοινό πλαίσιο αναφοράς του ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων, η οποία υπέβαλε στις 3 Μαΐου 2011 μελέτη σκοπιμότητας. Βλ., σχετικά με τις προσπάθειες δημιουργίας Ευρωπαϊκού Κώδικα των Δικαιωμάτων των Καταναλωτών, Lando, O., «On a European Contract Law for Consumers and Businesses — Future Perspectives», *Towards a European Contract Law* (επιμέλεια: Reiner Schulze/Jules Stuyck), Μόναχο, 2011, σ. 203 επ. και Mazeaud, D., «Unfairness and Non-negotiated Term», όπ.π., σ. 123, Hesselink, M., «The Consumer Rights Directive and the CFR: two worlds apart?», *European review of contract law*, τόμος 5 (2009), αριθ. 3, σ. 290· Zimmermann, R., «The present state of European private law», *The American journal of comparative law*, τόμος 57 (2009), αριθ. 2, σ. 479.

8. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.»

9. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες συμβάσεως μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.

[...]»

10. Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των επαγγελματιών [ανταγωνιστών], να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να παύσει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτει επαγγελματίας με καταναλωτές.»

B — Το εθνικό δίκαιο

11. Στο ισπανικό δίκαιο η προστασία των καταναλωτών από τις καταχρηστικές ρήτρες εξασφαλιζόταν, αρχικώς, με τον Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios¹¹ (γενικός νόμος 26/1984, της 19ης Ιουλίου 1984, περί προστασίας των καταναλωτών και των χρηστών· στο εξής: νόμος 26/1984). Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε αργότερα με τον Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación¹² (νόμος 7/1998, της 13ης Απριλίου 1998, για τους γενικούς όρους συναλλαγών· στο εξής: νόμος 7/1998), ο οποίος μετέφερε στο εθνικό δίκαιο την οδηγία 93/13. Τέλος, με το Real Decreto Legislativo 1/2007¹³ [νομοθετικό βασιλικό διάταγμα 1/2007] της 16ης Νοεμβρίου 2007 (στο εξής: RDL 1/2007) εγκρίθηκε το αναθεωρημένο κείμενο του γενικού νόμου περί προστασίας των καταναλωτών και των χρηστών.

12. Το άρθρο 83 του RDL 1/2007 προβλέπει τις έννομες συνέπειες οι οποίες παράγονται από τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας. Κατά το άρθρο αυτό: «οι καταχρηστικές ρήτρες είναι άκυρες και λογίζονται ως μη τεθείσες». Επιπλέον: «το τμήμα της συμβάσεως το οποίο επηρεάζεται από την ακυρότητα συμπληρώνεται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 1258 του Αστικού Κώδικα και τηρουμένης της αρχής της καλής πίστεως. Προς τούτο, το δικαστήριο που κηρύσσει την ακυρότητα των καταχρηστικών ρητρών συμπληρώνει τη σύμβαση και διαθέτει διαπλαστική εξουσία όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των αντισυμβαλλομένων, στις περιπτώσεις που η σύμβαση εξακολουθεί να ισχύει, καθώς και όσον αφορά τις συνέπειες της λήξεώς της, σε περίπτωση σημαντικής βλάβης του καταναλωτή ή του χρήστη. Το δικαστήριο μπορεί να κηρύξει την ακυρότητα της συμβάσεως μόνον οσάκις οι ρήτρες που εξακολουθούν να ισχύουν συνεπάγονται τη δημιουργία καταστάσεως ανισότητας ως προς τη θέση των αντισυμβαλλομένων η οποία δεν είναι δυνατόν να αρθεί».

11 — BOE αριθ. 176 της 24ης Ιουλίου 1984.

12 — BOE αριθ. 89 της 14ης Απριλίου 1998.

13 — BOE αριθ. 287 της 30ής Νοεμβρίου 2007.

13. Το άρθρο 1108 του ισπανικού Αστικού Κώδικα προβλέπει ότι όταν υφίσταται υποχρέωση καταβολής χρηματικού ποσού και ο οφειλέτης περιέρχεται σε κατάσταση υπερημερίας, εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, η προκληθείσα ζημία καλύπτεται από την καταβολή των συμφωνηθέντων τόκων ως προς τους οποίους, ελλείψει σχετικής συμφωνίας, ισχύει το εκ του νόμου προβλεπόμενο επιτόκιο.

14. Κατά το άρθρο 1258 του ισπανικού Αστικού Κώδικα, οι συμβάσεις συνάπτονται με απλή συμφωνία, μετά την οποία επιβάλλεται η τήρηση τόσο των ρητώς συμφωνηθέντων όσο και όλων των συνεπειών οι οποίες απορρέουν από την καλή πίστη, τα συναλλακτικά ήθη και τον νόμο, κατ'αντιστοιχία προς τη φύση των συμβάσεων.

III – Τα πραγματικά περιστατικά, η κύρια δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

15. Στις 28 Μαΐου 2007, οι διάδικοι της κύριας δίκης συνήψαν σύμβαση δανείου για ποσό ανερχόμενο σε 30 000 ευρώ με σκοπό την αγορά οχήματος. Όπως προκύπτει ειδικότερα από τη διάταξη περί παραπομπής, το ΣΕΠΕ [συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο] είχε ορισθεί στο 8,890 %, το συμβατικό επιτόκιο στο 7,950 % και το επιτόκιο υπερημερίας στο 29 %. Μολονότι η προθεσμία εξοφλήσεως του δανείου έληγε στις 5 Ιουνίου 2014, η νυν εκκαλούσα προέβαλε πρόωρα τις αξιώσεις της, καθόσον ο εφεσίβλητος δεν είχε καταβάλει όλες τις δόσεις από τις 67 οι οποίες είχαν συμφωνηθεί αρχικώς.

16. Στις 8 Ιανουαρίου 2009, η εκκαλούσα της κύριας δίκης υπέβαλε αίτηση εκδόσεως διαταγής πληρωμής ζητώντας την καταβολή 29 381,95 ευρώ, συμβατικών τόκων και εξόδων. Στις 21 Ιανουαρίου 2010, το Juzgado de Primer Instancia nº 2 de Sabadell εξέδωσε διάταξη με την οποία κηρύσσει άκυρη την περιλαμβανόμενη στη σύμβαση δανείου ρήτρα περί τόκων υπερημερίας, ορίζει το ύψος του επιτοκίου στο 19 % και επιβάλλει στη νυν εκκαλούσα να προσκομίσει νέο υπολογισμό των τόκων για την ίδια περίοδο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην εν λόγω δικαστική διάταξη. Το δικαστήριο στήριξε την απόφασή του στον καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτρας περί τόκων υπερημερίας. Έκρινε επίσης ότι ήταν αρμόδιο να διαπιστώσει αυτεπαγγέλτως την ακυρότητα της ρήτρας στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, λόγω της επιτακτικής φύσεως των επίμαχων διατάξεων.

17. Η εκκαλούσα της κύριας δίκης άσκησε έφεση κατά της εν λόγω διατάξεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, επικαλούμενη την ανάγκη αποτελεσματικής ένδικης προστασίας και προβάλλοντας κατ'ουσία τον ισχυρισμό ότι το συμφωνηθέν επιτόκιο υπερημερίας δεν μπορεί να ελεγχθεί αυτεπαγγέλτως και a limine, αλλά μόνον κατόπιν υποβολής σχετικής ενστάσεως εκ μέρους του εναγομένου.

18. Το αιτούν δικαστήριο κρίνει αναγκαία την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης προκειμένου να αποφανθεί επί της διαφοράς. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, ιδίως, να διευκρινισθεί αν από τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης απορρέει η δυνατότητα εθνικού δικαστηρίου να διαπιστώσει αυτεπαγγέλτως και a limine την ακυρότητα ρήτρας περί επιτοκίου υπερημερίας στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής ή αν απόκειται, αντιθέτως, αποκλειστικώς στους διαδίκους να προβάλουν την ακυρότητα τέτοιας ρήτρας ενώπιον του δικαστηρίου, εφόσον δεν πρόκειται κατ'εξαίρεση για συμβατική ρήτρα η οποία αντιβαίνει προδήλως σε διατάξεις αναγκαστικού δικαίου ή άλλες απαγορευτικές διατάξεις. Για τον λόγο αυτόν, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντίκειται προς το κοινοτικό δίκαιο, και ειδικότερα, προς το δίκαιο προστασίας των καταναλωτών και των χρηστών, το γεγονός ότι εθνικό δικαστήριο αποφεύγει να αποφανθεί αυτεπαγγέλτως, κατά το αρχικό στάδιο της διαδικασίας ή σε κάθε στάση της δίκης, επί της νομιμότητας ρήτρας περί επιτοκίου υπερημερίας (εν προκειμένω ύψους 29 %) περιλαμβανόμενης σε σύμβαση καταναλωτικού δανείου ή επί της δυνατότητας προσαρμογής της ρήτρας αυτής; Έχει το δικαστήριο την εξουσία να επιλέξει, χωρίς να μεταβάλλει το

περιεχόμενο των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει στον καταναλωτή η κοινοτική νομοθεσία, να εξαρτήσει την ενδεχόμενη εξέταση της ρήτηρας αυτής από την πρωτοβουλία του οφειλέτη (ο οποίος δύναται να προβάλει προς τούτο την προσήκουσα διικονομική ένσταση);

- 2) Πώς πρέπει να ερμηνευθεί το άρθρο 83 του Real Decreto Legislativo 1/2007 (πρώην άρθρο 8 του γενικού νόμου 26/1984, της 19ης Ιουλίου 1984, για την προστασία των καταναλωτών και των χρηστών), ώστε να είναι σύμφωνο με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ και το άρθρο 2 της οδηγίας 2009/22/ΕΚ; Προς τον σκοπό της σύμφωνης αυτής ερμηνείας, ποια είναι η έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, το οποίο ορίζει ότι οι καταχρηστικές ρήτρες “δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές”;
- 3) Μπορεί να αποκλειστεί ο αυτεπάγγελτος και σε κάθε στάση της δίκης δικαστικός έλεγχος, οσάκις ο ενάγων προσδιορίζει σαφώς με το δικόγραφο της αγωγής του το επιτόκιο υπερημερίας, το ποσό της αξίωσης, συμπεριλαμβανομένου του κεφαλαίου, των τόκων, των συμβατικών κυρώσεων και εξόδων, το επιτόκιο και τη χρονική περίοδο για την οποία ζητούνται οι εν λόγω τόκοι (ή επισημαίνει ότι προστίθενται στο κεφάλαιο νόμιμοι τόκοι αυτοδικαίως σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους προέλευσης), την αιτία της διαφοράς, συμπεριλαμβανομένης της περιγραφής των πραγματικών περιστατικών στα οποία θεμελιώνεται η αξίωση και οι αιτούμενοι τόκοι, και οσάκις καθίσταται σαφές αν η αγωγή αφορά νόμιμο τόκο, συμβατικό τόκο, κεφαλαιοποίηση τόκων ή επιτόκιο του δανείου, καθώς και αν το σχετικό ποσό έχει υπολογισθεί από τον ενάγοντα και κατά ποιο ποσοστό υπερβαίνει το επιτόκιο βάσεως της Κεντρικής Τράπεζας, όπως ισχύει στην περίπτωση του κοινοτικού κανονισμού για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής;
- 4) Στην περίπτωση μη μεταφοράς τους στο εσωτερικό δίκαιο, επιβάλλουν τα άρθρα 5, στοιχεία ιβ' και ιγ', 6 και 10 της οδηγίας 2008/48/ΕΚ —τα οποία αναφέρονται στις “λεπτομέρειες/ρυθμίσεις για την προσαρμογή του [επιτοκίου υπερημερίας]”—, την υποχρέωση στον χρηματοπιστωτικό οργανισμό να περιλαμβάνει στη σύμβαση του δανείου κατά τρόπο ειδικό και εμφανή (και όχι ως απλή αναφορά μη διακρινόμενη σαφώς από το λοιπό κείμενο), στο πλαίσιο της παροχής “πληροφοριών πριν από τη σύναψη της σύμβασης”, τα στοιχεία που αφορούν το επιτόκιο υπερημερίας που προβλέπεται σε περίπτωση καθυστέρησης των καταβολών, με σαφήνεια και σε διακεκριμένο σημείο στο έγγραφο της συμβάσεως, τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό του εν λόγω επιτοκίου (χρηματοπιστωτικές δαπάνες, έξοδα για αθέτηση καταβολής), καθώς και σχετική προειδοποίηση για τις οικονομικές συνέπειες της μη καταβολής;
- 5) Περιλαμβάνει το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48/ΕΚ την υποχρέωση ανακοινώσεως σχετικά με την πρόωρη λήξη της συμβάσεως πιστώσεως ή δανείου που συνεπάγεται την έναρξη εφαρμογής του επιτοκίου υπερημερίας; Εφαρμόζεται η αρχή της απαγορεύσεως του αδικαιολόγητου πλουτισμού του άρθρου 7 της οδηγίας 2008/48/ΕΚ όταν ο χρηματοπιστωτικός οργανισμός δεν ζητεί μόνον την επιστροφή του αγαθού (του κεφαλαίου του δανείου) αλλά και την καταβολή τόκων υπερημερίας δυνάμει ειδικής ρυθμίσεως;
- 6) Ελλείψει κανόνα μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο και υπό το πρίσμα του άρθρου 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/29/ΕΚ, μπορεί το εθνικό δικαστήριο να εξετάζει αυτεπάγγελτως και να κρίνει αθέμιτη την πρακτική που συνίσταται στην προσθήκη ρήτηρας περί τόκων υπερημερίας στο κείμενο της συμβάσεως;»

IV – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

19. Η διάταξη περί παραπομπής της 29ης Νοεμβρίου 2010 περιήλθε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 29 Δεκεμβρίου 2010.

20. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η εκκαλούσα της κύριας δίκης, οι Κυβερνήσεις του Βασιλείου της Ισπανίας και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εντός της τασσομένης από το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου προθεσμίας.

21. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 1ης Δεκεμβρίου 2011, εμφανίσθηκαν οι εκπρόσωποι της εκκαλούσας της κύριας δίκης, των Κυβερνήσεων του Βασιλείου της Ισπανίας και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, καθώς και της Επιτροπής, για να αναπτύξουν προφορικές παρατηρήσεις.

V – Τα κυριότερα επιχειρήματα των μετεχόντων στη διαδικασία

22. Τα επιχειρήματα των μετεχόντων στη διαδικασία θα εκτεθούν στο πλαίσιο της εξετάσεως των επιμέρους νομικών ζητημάτων.

VI – Νομική εκτίμηση

A — Εισαγωγικές παρατηρήσεις

23. Η μη εξόφληση χρηματικής αξιώσεως από οφειλέτη δεν στηρίζεται πάντα στην εκ μέρους του προβολή ουσιαστικών αντιρρήσεων επί της αξιώσεως αυτής. Συνήθως, ο οφειλέτης απλώς δεν επιθυμεί ή αδυνατεί να καταβάλει την οφειλή. Στις περιπτώσεις αυτές, η κίνηση ένδικης διαγνωστικής διαδικασίας κατά του οφειλέτη έχει προφανώς ελάχιστη σημασία για τον δανειστή¹⁴. Αντιθέτως, ο τελευταίος θα αναζητήσει πιο εύκολες και λιγότερο δαπανηρές δυνατότητες προκειμένου να αποκτήσει εκτελεστό τίτλο. Πολλά κράτη μέλη έχουν λάβει υπόψη αυτήν την απαίτηση για πρόβλεψη μιας απλουστευμένης μορφής νομικής διεκδικήσεως, θεσπίζοντας διάφορες ειδικές διαδικασίες όσον αφορά την είσπραξη χρηματικών αξιώσεων¹⁵, οι οποίες όμως ενδέχεται να αποκλίνουν σε σημαντικό βαθμό ως προς τη διαμόρφωση και την πρακτική σημασία σε κάθε εθνική έννομη τάξη¹⁶.

24. Δεδομένης της ευρείας τυποποίησης την οποία έχουν υποστεί πλέον αυτές οι διαδικασίες, σε ορισμένες έννομες τάξεις η σχετική αρμοδιότητα έχει μεταβιβασθεί, για παράδειγμα, σε υπαλλήλους που έχουν λάβει ανάλογη νομική κατάρτιση —παραδείγματος χάρη, δικαστικούς υπαλλήλους [Rechtspflegern] ή γραμματείς δικαστηρίων [Urkundsbeamten]—¹⁷ με σκοπό την αποσυμφόρηση στην απονομή της δικαιοσύνης, ενώ σε άλλες έννομες τάξεις η εν λόγω αρμοδιότητα παραμένει

14 — Βλ. Gruber, U., *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht — Kommentar* (επιμέλεια: Thomas Rauscher), Μόναχο, 2010, σ. 274, σημείο 1.

15 — Όλα τα κράτη μέλη, από τη δική τους σκοπιά, προσπαθούν να επιλύσουν το ζήτημα της είσπραξης πολλών μη αμφισβητούμενων αξιώσεων διά της δικαστικής οδού στο πλαίσιο των νομικών τους παραδόσεων και διαδικασιών. Οι τρόποι επιλύσεως διαφέρουν σε σημαντικό βαθμό από κράτος μέλος σε κράτος μέλος τόσο από τεχνικής απόψεως όσο και σε σχέση με το αποτέλεσμα που παράγουν. Σε ορισμένα κράτη μέλη τα πιο σημαντικά δικονομικά εργαλεία όσον αφορά αξιώσεις οι οποίες δεν συνιστούν αντικείμενο ένδικης διαφοράς είναι οι αποφάσεις που λαμβάνονται ερήμην, οι ειδικές διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων οι οποίες προβλέπονται στο πλαίσιο της τακτικής αστικής διαδικασίας, καθώς και η λήψη προσωρινών μέτρων τα οποία ουσιαστικά έχουν οριστικό αποτέλεσμα, καθόσον στην πράξη δεν ακολουθεί καμία κύρια διαδικασία. Ωστόσο, σε ορισμένα άλλα κράτη μέλη η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής έχει αποδειχθεί ιδιαίτερος αποτελεσματικός όσον αφορά την ταχεία και μη δαπανηρή είσπραξη αξιώσεων οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν μη αμφισβητούμενες. Αρχικώς, η διαδικασία αυτή προβλεπόταν σε έντεκα κράτη (Αυστρία, Βέλγιο, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία). Η γαλλική *injonction de payer* και η γερμανική *Mahnverfahren* αποτελούν τα πιο γνωστά παραδείγματα. Το 1999 η Ισπανία θέσπισε επίσης παρόμοια διαδικασία (*proceso monitorio*) [βλ. *Πράσινη Βίβλο της Επιτροπής, της 12ης Δεκεμβρίου 2002, για διαδικασία ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής και μέτρα απλούστευσης και επιτάχυνσης της εκδίκασης των μικροδιαφορών*, COM(2002) 746 τελικό]. Η ανωτέρω εξέλιξη καθιστά πρόδηλη την αυξανόμενη θετική αξιολόγηση αυτής της μορφής διαδικασίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

16 — Βλ. Hess, B., *Europäisches Zivilprozessrecht*, Χαϊδελβέργη, 2010, σ. 556, § 10, σημείο 40.

17 — Βλ., επί παραδείγματι, σχετικά με τη ρύθμιση της αρμοδιότητας στη Γερμανία, Prütting, H./Gehrlein, M., *ZPO — Kommentar*, 2η έκδοση, Κολωνία, 2010, σ. 1455, § 689, σημείο 2· Zeiss, W./Schreiber, K., *Zivilprozessrecht*, 10η έκδοση, σ. 305, στην Αυστρία, Rechberger, W./Simotta, D.-A., *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts*, Βιέννη, 2003, σ. 302, σημείο 515/3 και στην Ισπανία, Alonso Crespo, E., «Algunos medios preventivos o alternativos del proceso civil atribuidos al secretario judicial», *Estudios jurídicos*, 2004, σ. 6687, και Rodríguez Tirado, A. M., *Las funciones procesales del Secretario judicial*, Βαρκελώνη, 2001, οι οποίοι εξετάζουν τη θέση του Γερμανού και Αυστριακού *Rechtspfleger* καθώς και του Ισπανού *secretario judicial* στην οργανωτική δομή της δικαιοσύνης.

αποκλειστικώς στους δικαστές των πολιτικών δικαστηρίων¹⁸. Επιπλέον, σε ορισμένες έννομες τάξεις, η ανάγκη διευκολύνσεως και επιταχύνσεως της επιβολής του δικαίου είχε ως αποτέλεσμα την παρέκκλιση από θεμελιώδεις κανόνες της πολιτικής δίκης, επί παραδείγματι, όσον αφορά την ακρόαση των διαδίκων ή την εφαρμογή των κριτηρίων σε σχέση με την τεκμηρίωση και την απόδειξη (έλεγχος του εύλογου και του βασίμου) της προβαλλομένης αξιώσεως¹⁹.

25. Η προσπάθεια του νομοθέτη να διευθετήσει με τον καταλληλότερο τρόπο τη σύγκρουση μεταξύ της επιταχύνσεως της επιβολής του δικαίου, αφενός, και της εξασφάλισεως των δικονομικών εγγυήσεων, αφετέρου, καθίσταται πρόδηλη στο πλαίσιο της Ένωσης με τον κανονισμό (ΕΚ) 1896/2006, ο οποίος —παράλληλα με τις εθνικές διαδικασίες— θεσπίζει διαδικασία ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής όσον αφορά μη αμφισβητούμενες χρηματικές αξιώσεις σε διασυνοριακές υποθέσεις αστικού και εμπορικού δικαίου. Συναφώς, αυτή η διαδικασία ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής στηρίζεται στις εμπειρίες των κρατών μελών σε σχέση με τέτοιες απλουστευμένες διαδικασίες, καθόσον υιοθέτησε πολλούς τρόπους επιλύσεως οι οποίοι είχαν καθιερωθεί σε εθνικό επίπεδο. Μεταξύ αυτών καταλέγεται η δυνατότητα προβολής αντιρρήσεων, εάν ο καθού επιθυμεί να αμφισβητήσει τη διαταγή πληρωμής και στην περίπτωση αυτή, όπως και στις περισσότερες εθνικές διαδικασίες εκδόσεως διαταγής πληρωμής²⁰, η εκδίκαση της υποθέσεως συνεχίζεται ενώπιον δικαστηρίου κατά τους κανόνες της τακτικής αστικής διαδικασίας²¹.

26. Στο επίκεντρο της προκειμένης υποθέσεως βρίσκεται η ισπανική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής προς είσπραξη χρηματικών αξιώσεων (*proceso monitorio*), η οποία διαθέτει πολλά από τα ανωτέρω τυπικά χαρακτηριστικά. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο θέτει, κατ' αρχάς, το ζήτημα σχετικά με τις προϋποθέσεις του δικαίου της Ένωσης, οι οποίες πρέπει να πληρούνται όσον αφορά τη διαμόρφωση εθνικής διαδικασίας επιβολής χρηματικών αξιώσεων, προκειμένου ο καταναλωτής να προστατεύεται αποτελεσματικώς από αξιώσεις οι οποίες απορρέουν από καταχρηστικές ρήτρες περιλαμβανόμενες σε συμβάσεις καταναλωτικής πίστωσης. Συγκεκριμένα, ζητείται να διευκρινισθεί αν εθνικό δικαστήριο οφείλει, ενδεχομένως, κατά το δίκαιο της Ένωσης να αποφανθεί *a limine* και αυτεπαγγέλτως επί της μη δεσμευτικής ισχύος καταχρηστικής ρήτρας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης, στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, χωρίς να εξαρτάται ο έλεγχος του καταχρηστικού χαρακτήρα της εν λόγω ρήτρας από σχετική δικονομική ενέργεια του οφειλέτη.

27. Ο ευαίσθητος χαρακτήρας αυτού του ζητήματος προκύπτει κυρίως από το ότι η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας προϋποθέτει κατά κανόνα σφαιρική εκτίμηση των συμβατικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων από τον εθνικό δικαστή, η οποία όμως δεν προβλέπεται κανονικά στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Εάν το Δικαστήριο δεχόταν ότι υφίσταται τέτοια υποχρέωση κατά το δίκαιο της Ένωσης, ο εθνικός νομοθέτης θα έπρεπε να τροποποιήσει ευρέως το αστικό δικονομικό δίκαιο προκειμένου να πληρούνται οι προϋποθέσεις του δικαίου της Ένωσης. Συγχρόνως, όμως, θα έπρεπε να εξασφαλίσει και ότι δεν θα μειωθεί η αποτελεσματικότητα της εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, η οποία πρέπει να διατηρηθεί ως εργαλείο απλής

18 — Βλ., επί παραδείγματι, σχετικά με τη ρύθμιση της αρμοδιότητας στη Γαλλία, Guinchard, S., *Droit et pratique de la procédure civile*, Παρίσι, 2004, σ. 629 και στην Ιταλία, De Stefano, A., *Procedura Civile*, Μιλάνο, 2010, σ. 662, σημείο 5144.

19 — O Sujecki, B., «Das Europäische Mahnverfahren», *Neue Juristische Wochenschrift*, 2007, σ. 1625, χρησιμοποιεί ως παράδειγμα το γράμμα του άρθρου 8 του κανονισμού (ΕΚ) 1896/2006, το οποίο χρήζει ερμηνείας, και εξηγεί ότι πρέπει να είναι δυνατή η διενέργεια ελέγχου περιορισμένου εύρους από δικαστικό υπάλληλο, υφιστάμενο του δικαστή, στο πλαίσιο του οποίου δεν είναι αναγκαία μεν η εξέταση του βασίμου, αλλά μπορούν να απορρίπτονται οι προδήλως αβάσιμες αξιώσεις. Επιπλέον, αυτό το εύρος ελέγχου θα καθιστούσε δυνατή την πλήρη αυτοματοποίηση της εξετάσεως των αιτήσεων εκδόσεως διαταγής πληρωμής, συμβάλλοντας στην επίτευξη του επιθυμητού εξορθολογισμού και της αποσυμφορήσεως της διαδικασίας εκδόσεως διαταγών πληρωμής.

20 — Βλ., σχετικά με τη ρύθμιση στη Γαλλία, Guinchard, S., ό.π. (υποσημείωση 18), σ. 631, στη Γερμανία, Zeiss, W./Schreiber, K., ό.π. (υποσημείωση 17), σ. 306, σκέψη 779, στην Αυστρία, Rechberger, W./Simotta, D.-A., ό.π. (υποσημείωση 17), σ. 304, σκέψη 515/7, και στην Ιταλία, De Stefano, A., ό.π. (υποσημείωση 18), σ. 671, σκέψη 5210.

21 — Βλ. Gruber, U., ό.π. (υποσημείωση 14), σ. 275, σημείο 3, ο οποίος επισημαίνει ότι η διαδικασία κατά τον κανονισμό (ΕΚ) 1896/2006 στηρίζεται στην ίδια βασική λογική των εθνικών διαδικασιών εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Ο δανειστής πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει εκτελεστό τίτλο με μια απλή, ταχεία και μη δαπανηρή διαδικασία. Μόνον εάν ο οφειλέτης αντιταχθεί, η διαδικασία μεταβάλλεται σε τακτική αστική διαδικασία.

και μη δαπανηρής νομικής διεκδικήσεως²². Το ζήτημα αυτό θα έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στο πλαίσιο της παρούσας εξετάσεως ενόψει της εξέχουσας σημασίας του και δεδομένου ότι η σχετική απάντηση του Δικαστηρίου μπορεί να έχει πολύ σημαντικές επιπτώσεις στο αστικό δικονομικό δίκαιο των κρατών μελών.

B — Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

28. Ασφαλώς, το προδικαστικό ερώτημα έχει διατυπωθεί κατά τρόπο πολύ γενικό («σε κάθε στάση της δίκης») και θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί να αποσαφηνισθούν εν γένει οι αρμοδιότητες του εθνικού πολιτικού δικαστή όσον αφορά την κατάργηση καταχρηστικών ρητρών. Εντούτοις, αυτού του είδους η ερμηνεία του προδικαστικού ερωτήματος δεν θα λάμβανε υπόψη ότι το Δικαστήριο έχει εξετάσει ήδη εκτενώς το εν λόγω ζήτημα στη νομολογία του επί του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13. Αντιθέτως, κατόπιν εύλογης εκτιμήσεως της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως υπό το πρίσμα των ειδικών περιστάσεων της κύριας δίκης, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί αν οι νομολογιακές αρχές τις οποίες ανέπτυξε το Δικαστήριο στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών εφαρμόζονται και στο πλαίσιο της εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Βεβαίως, πριν από την εξέταση αυτού του ζητήματος, είναι προφανώς αναγκαίο να υπομνησθούν εν συντομία οι σχετικές νομολογιακές αρχές.

1. Επί της αποστολής του εθνικού δικαστή όσον αφορά την κατάργηση καταχρηστικών ρητρών κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου

29. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το σύστημα προστασίας που εγκαθιδρύει η οδηγία 93/13 στηρίζεται στην ιδέα ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση σε σχέση προς τον επαγγελματία, όσον αφορά τόσο τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο της πληροφόρησης, θέση η οποία τον υποχρεώνει να προσχωρήσει στους όρους που έχει εκ των προτέρων καταρτίσει ο επαγγελματίας, χωρίς να μπορεί να ασκήσει επιρροή επί του περιεχομένου τους²³. Λαμβάνοντας υπόψη μια τέτοια υποδεέστερη κατάσταση, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 προβλέπει ότι οι καταχρηστικές ρήτρες δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές. Όπως προκύπτει από τη νομολογία, πρόκειται για επιτακτικής φύσεως διάταξη, η οποία τείνει να αναπληρώσει την τυπική ισορροπία που εγκαθιδρύει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων με πραγματική ισορροπία ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισότητα²⁴.

30. Προς εξασφάλιση της επιθυμητής προστασίας κατά την οδηγία 93/13, το Δικαστήριο έχει εξηγήσει επανειλημμένως ότι η ανισότητα μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με θετική παρέμβαση, μη εξαρτώμενη από τους συμβαλλομένους στη σύμβαση και μόνον²⁵. Με γνώμονα αυτές τις αρχές το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα της συμβατικής ρήτρας²⁶. Κατά το Δικαστήριο, η ευχέρεια του δικαστή να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας ρήτρας συνιστά

22 — Βλ. Alonso Crespo, E., όπ.π. (υποσημείωση 17), σ. 6687· Rechberger, W./Simotta, D.-A., όπ.π. (υποσημείωση 17), σ. 301, σκέψη 515/2, οι οποίοι επισημαίνουν τα πλεονεκτήματα της μη δαπανηρής αποκτήσεως εκτελεστού τίτλου με τη συνδρομή της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

23 — Βλ. αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2000, C-240/98 έως C-244/98, Océano Grupo Editorial και Salvat Editores (Συλλογή 2000, σ. I-4941, σκέψη 25), και της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-168/05, Mostaza Claro (Συλλογή 2006, σ. I-10421, σκέψη 25).

24 — Βλ. αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 2006, Mostaza Claro (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 36), και της 4ης Ιουνίου 2009, C-243/08, Pannon GSM (Συλλογή 2009, σ. I-4713, σκέψη 25). Βλ. κριτική αυτής της νομολογίας από Hesselink, M., «Unfair Terms in Contracts Between Businesses», *Towards a European Contract Law* (επιμέλεια: Reiner Schulze/Jules Stuyck), Μόναχο, 2011, σ. 132 επ.

25 — Βλ. αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2000, Océano Grupo Editorial και Salvat Editores (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 27), και της 26ης Οκτωβρίου 2006, Mostaza Claro (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 26), καθώς και της 6ης Οκτωβρίου 2009, C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones (Συλλογή 2009, σ. I-9579, σκέψη 31).

26 — Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2009, Asturcom Telecomunicaciones (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25, σκέψη 32). Βλ., σχετικά με τον δικαστικό έλεγχο της ουσίας όσον αφορά γενικούς όρους συναλλαγών με γνώμονα την καλή πίστη, Basedow, J., «Der Europäische Gerichtshof und das Privatrecht», *Archiv für die civilistische Praxis*, τόμος 210 (2010), σ. 172 επ.

«το ενδεδειγμένο μέσο τόσο για την επίτευξη του επιτασσόμενου με το άρθρο 6 της οδηγίας 93/13 αποτελέσματος, ήτοι της αποτροπής της δεσμεύσεως ενός μεμονωμένου καταναλωτή από καταχρηστικές ρήτρες, όσο και για την υλοποίηση του κατά το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας σκοπού, καθόσον παρόμοια εξέταση ενδέχεται να έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα συμβάλλοντας στην παύση της χρήσεως καταχρηστικών ρητρών στις συναπτόμενες από επαγγελματίες με τους καταναλωτές συμβάσεις»²⁷. Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι είναι απαραίτητη η αναγνώριση της ανωτέρω εξουσίας στα δικαστήρια, ώστε να διασφαλισθεί «η αποτελεσματική προστασία των καταναλωτών, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του μη αμελητέου ενδεχομένου επελεύσεως του κινδύνου οι ίδιοι να αγνοούν τα δικαιώματά τους ή να συναντούν δυσχέρειες κατά την άσκησή τους»²⁸.

31. Στην απόφαση Pannon²⁹ το Δικαστήριο ενίσχυσε τη δικονομική θέση του καταναλωτή, επισημαίνοντας ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας «εφόσον διαθέτει συναφώς τα αναγκαία νομικά και πραγματικά στοιχεία». Διευκρίνισε επίσης ότι η ανωτέρω υποχρέωση βαρύνει τον εθνικό δικαστή και κατά τον έλεγχο της κατά τρόπον αρμοδιότητάς του³⁰. Εν τω μεταξύ, αυτή η νομολογία έχει αποσαφηνισθεί με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, Rénzügyi³¹, στην οποία το Δικαστήριο τόνισε ότι ο εθνικός δικαστής «οφείλει να διατάσσει αυτεπαγγέλτως τη διεξαγωγή αποδείξεων προκειμένου να εξακριβώσει αν μια ρήτρα περί απονομής αποκλειστικής κατά τρόπον αρμοδιότητας που περιλαμβάνεται σε σύμβαση αποτελούσα αντικείμενο διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, και η οποία έχει συναφθεί μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13 και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, να εκτιμά αυτεπαγγέλτως τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας που αφορά την κατά τρόπον αρμοδιότητα δικαστηρίου»³². Όσον αφορά, ειδικά, την εξέταση της δυνατότητας εφαρμογής της οδηγίας 93/13 επί συγκεκριμένης συμβάσεως, το Δικαστήριο επισήμανε ότι «ο εθνικός δικαστής πρέπει, σε όλες τις περιπτώσεις και ανεξαρτήτως περιεχομένου των κανόνων του εσωτερικού δικαίου, να καθορίζει κατά πόσον η επίμαχη ρήτρα αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή».

2. Η δυνατότητα εφαρμογής των νομολογιακών αρχών στην περίπτωση της κύριας δίκης

α) Η θέση του Δικαστηρίου στην απόφαση Rénzügyi

32. Φρονώ ότι από τις ανωτέρω αποφάσεις η απόφαση Rénzügyi είναι η πλέον διαφωτιστική για την απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, καθόσον στην εν λόγω υπόθεση το Δικαστήριο έκρινε παρόμοιο ζήτημα. Συγκεκριμένα, στο Δικαστήριο είχε υποβληθεί το ερώτημα εάν ο εθνικός δικαστής, σε περίπτωση που επισημάνει ο ίδιος τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας, μολονότι οι διάδικοι δεν υπέβαλαν σχετικό αίτημα, έχει τη δυνατότητα να διατάξει αυτεπαγγέλτως αποδείξεις προς εξακρίβωση των πραγματικών και νομικών στοιχείων που είναι αναγκαία για μια τέτοια εκτίμηση, όταν οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες επιτρέπουν διεξαγωγή αποδείξεων μόνον εφόσον το ζητήσουν οι διάδικοι. Όπως προκύπτει και από τα προπαρατεθέντα χωρία της σχετικής αποφάσεως, το Δικαστήριο δεν έδωσε απλώς καταφατική απάντηση στο ερώτημα αυτό. Αντιθέτως, έκρινε ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει κατά το δίκαιο της Ένωσης να διατάσσει τη διεξαγωγή αποδείξεων με σκοπό να συλλέξει τα αναγκαία πραγματικά και νομικά στοιχεία. Επίσης, διευκρίνισε

27 — Αποφάσεις της 21ης Νοεμβρίου 2002, C-473/00, Cofidis (Συλλογή 2002, σ. I-10875, σκέψη 32), και της 26ης Οκτωβρίου 2006, Mostaza Claro (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 27).

28 — Αποφάσεις της 21ης Νοεμβρίου 2002, Cofidis (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 27, σκέψη 33), και της 26ης Οκτωβρίου 2006, Mostaza Claro (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 28).

29 — Απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, Pannon GSM (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 24, σ. I-4713).

30 — Όπ.π., σκέψη 35.

31 — Απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, C-137/08, Rénzügyi (Συλλογή 2010, σ. I-10847).

32 — Όπ.π., σκέψη 56.

ένα ζήτημα επί του οποίου δεν είχε λάβει θέση στην απόφαση Rannon, ήτοι τον ακριβή τρόπο εφαρμογής αυτής της διαδικασίας. Λόγω της απουσίας περαιτέρω διευκρινίσεων εκ μέρους του Δικαστηρίου, μπορούσε να ληφθεί ως δεδομένο ότι η διαδικασία αυτή θα καθοριζόταν από το δικονομικό δίκαιο κάθε κράτους μέλους.

33. Από τα χωρία της αποφάσεως τα οποία παρατίθενται στο σημείο 31 των παρούσων προτάσεων θα μπορούσε να συναχθεί ευλόγως το συμπέρασμα ότι το Δικαστήριο σκοπεύει ενδεχομένως στην παρέκκλιση από την αρχή της διαθέσεως στην πολιτική δίκη προκειμένου να εξασφαλίσει την επιδιωκόμενη από τον νομοθέτη της Ένωσης αποτελεσματική προστασία των καταναλωτών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Η θέση αυτή συνάδει με τη μέχρι τούδε ευνοϊκή για τον καταναλωτή νομολογία του Δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, εφόσον επιβάλλεται στον εθνικό πολιτικό δικαστή η υποχρέωση να προβαίνει σε διεξοδική έρευνα, του παρέχεται και η δυνατότητα να παρεμβαίνει στη διαδικασία με σκοπό την προστασία του καταναλωτή, μολονότι τούτο δεν θα επιτρεπόταν κατά κανόνα από το εθνικό του δίκαιο. Στην περίπτωση αυτή, η σχετική ευχέρεια παρεμβάσεως θα απέρρεε άμεσα από το δίκαιο της Ένωσης αποκλείοντας την εφαρμογή αντίθετων εθνικών δικονομικών διατάξεων, δεδομένης της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.

β) Τα επιχειρήματα κατά της εφαρμογής αυτής της νομολογίας στην περίπτωση της κύριας δίκης

34. Μολονότι η θέση αυτή είναι προφανώς ευπρόσδεκτη όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών, θεωρώ ότι η απεριόριστη εφαρμογή αυτής της νομολογίας στο πλαίσιο διαδικασιών όπως η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής δεν είναι άνευ ετέρου δυνατή από δογματικής απόψεως. Κατά την εκτίμησή μου, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ειδικές περιστάσεις της υποθέσεως Rénzügyi στις οποίες στηρίχθηκε η απόφαση του Δικαστηρίου. Επιπλέον, πρέπει να συνεκτιμηθούν και οι συνέπειες οι οποίες θα παράγονταν από την εφαρμογή αυτής της νομολογίας στο πλαίσιο της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

i) Η σύγκριση προς την υπόθεση Rénzügyi

– Η διαφορετική δικονομική κατάσταση

35. Κατ' αρχάς, πρέπει να επισημανθεί ότι η δικονομική κατάσταση των καταναλωτών στην εν λόγω υπόθεση ήταν διαφορετική σε σύγκριση προς την περίπτωση της κύριας δίκης και ως εκ τούτου, αποκλείεται, κατά την εκτίμησή μου, ο παραλληλισμός των δύο υποθέσεων. Όπως προκύπτει από τις παρατηρήσεις επί του ιστορικού της υποθέσεως³³ στην απόφαση Rénzügyi, είχε υποβληθεί αίτηση εκδόσεως διαταγής πληρωμής κατά του καταναλωτή λόγω μη καταβολής ποσού πιστώσεως. Η διαταγή πληρωμής είχε εκδοθεί στο πλαίσιο της καλούμενης «εκούσιας» δικαιοδοσίας, η οποία κατά το ουγγρικό δίκαιο δεν απαιτεί επ' ακροατηρίου συζήτηση ή ακρόαση του καθού η διαταγή. Κατά τη διαδικασία εκδόσεως της διαταγής αυτής, το αιτούν δικαστήριο δεν είχε ελέγξει αν είναι κατά τόπον αρμόδιο, ούτε είχε εξετάσει τη ρήτρα περί παρεκτάσεως αρμοδιότητας που περιλαμβανόταν στη σύμβαση δανείου.

36. Εντούτοις, από την απόφαση προκύπτει ότι ο καταναλωτής είχε υποβάλει ένσταση κατά της διαταγής πληρωμής, με αποτέλεσμα η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής να μεταβληθεί σε τακτική διαδικασία, η οποία εκδικάστηκε κατά τους γενικούς κανόνες του οικείου κώδικα πολιτικής δικονομίας³⁴. Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι είχε κινηθεί η διαγνωστική διαδικασία. Αντιθέτως, στην περίπτωση της κύριας δίκης ο καταναλωτής δεν προέβαλε καμία αντίρρηση νομικής φύσεως κατά τη διαδικασία εκδόσεως της διαταγής πληρωμής. Αντ' αυτού, παρενέβη αυτεπαγγέλτως ο

33 — Όπ.π., σκέψεις 14 επ.

34 — Όπ.π., σκέψη 18.

εθνικός δικαστής κηρύσσοντας άκυρη τη συμβατική ρήτρα την οποία έκρινε ως καταχρηστική. Υπό αυτές τις συνθήκες, πρέπει να ληφθεί ως δεδομένο ότι η θέση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Rénzügyi αφορά ουσιαστικά τη διαγνωστική διαδικασία στην πολιτική δίκη και όχι τη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

– Το διαφορετικό είδος της συμβατικής ρήτρας

37. Περαιτέρω, πρέπει να υπομνησθεί το γεγονός ότι στην υπόθεση Rénzügyi η επίμαχη συμβατική ρήτρα είχε εντελώς διαφορετική μορφή σε σύγκριση προς την περίπτωση της κύριας δίκης. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία και χρήζει διεξοδικότερης αναλύσεως. Συναφώς, πρέπει να εξετασθούν τα διαφορετικά είδη ρητρών τα οποία καλείται να κρίνει κατά κανόνα ο εθνικός δικαστής.

38. Αντικείμενο της κύριας δίκης στην υπόθεση Rénzügyi συνιστούσε ρήτρα περί παρεκτάσεως αρμοδιότητας, η οποία είχε περιληφθεί στη σύμβαση δανείου μεταξύ του επαγγελματία και του καταναλωτή. Η ρήτρα αυτή είχε την ιδιαιτερότητα ότι προέβλεπε την αποκλειστική κατά τόπον αρμοδιότητα ενός δικαστηρίου που δεν είναι το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου έχει τη διαμονή του ο εναγόμενος ούτε εκείνο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα του ενάγοντος, αλλά δικαστήριο που βρίσκεται εγγύς της έδρας του ενάγοντος τόσο γεωγραφικώς όσο και από απόψεως δυνατοτήτων μεταφοράς³⁵. Επομένως, όπως ορθώς διαπίστωσε και το Δικαστήριο στην απόφαση Rénzügyi, αυτή ρήτρα περί παρεκτάσεως αρμοδιότητας είναι παρόμοια με τη ρήτρα η οποία είχε εξετασθεί ήδη ως αντικείμενο της υποθέσεως Océano Grupo Editorial και Salvat Editores. Συναφώς, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι στη σκέψη 24 της εν λόγω αποφάσεως είχε κρίνει ότι ρήτρα η οποία απονέμει αποκλειστική αρμοδιότητα στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα του επαγγελματία πρέπει να θεωρείται καταχρηστική υπό την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας, στο μέτρο που δημιουργεί, παρά την απαίτηση καλής πίστεως, σημαντική ανισορροπία, εις βάρος του καταναλωτή, μεταξύ των εκ της συμβάσεως δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων³⁶.

39. Στην περίπτωση αυτή το Δικαστήριο εκτίμησε ότι υφίσταται ιδιαίτερος δυσμενής μεταχείριση σε βάρος του καταναλωτή, καθόσον ρήτρα αυτού του είδους επιβάλλει στον καταναλωτή την υποχρέωση να υπαχθεί στην αποκλειστική αρμοδιότητα δικαστηρίου το οποίο μπορεί να είναι απομακρυσμένο από τον τόπο της κατοικίας του και ως εκ τούτου, θα μπορούσε να καταστεί δυσχερέστερη η άσκηση των δικαιωμάτων του λόγω των εξόδων που προκύπτουν από την παράστασή του ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, κυρίως επί διαφορών που αφορούν περιορισμένα ποσά. Κατά το Δικαστήριο, λοιπόν, μια τέτοια ρήτρα εμπίπτει στην κατηγορία των ρητρών που προβλέπονται στο σημείο 1, στοιχείο π', του παραρτήματος της οδηγίας και έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα τη ματαίωση ή την παρεμπόδιση της ασκήσεως ενδίκων προσφυγών από τον καταναλωτή³⁷. Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε ότι ρήτρα αυτού του είδους ευνοεί κατά τρόπο απαράδεκτο τον επαγγελματία, καθόσον του παρέχει τη δυνατότητα να συγκεντρώνει το σύνολο των διαφορών που αφορούν την επαγγελματική του δραστηριότητα σε ένα μοναδικό δικαστήριο που δεν είναι εκείνο του τόπου διαμονής του καταναλωτή, πράγμα το οποίο διευκολύνει την παράστασή του ενώπιον του δικαστηρίου καθιστώντας την συγχρόνως λιγότερο δαπανηρή³⁸.

40. Αντιθέτως προς τις υποθέσεις Rénzügyi και Océano Grupo Editorial και Salvat Editores, το αντικείμενο της προκειμένης υποθέσεως δεν αφορά συμφωνία περί δικαιοδοσίας, αλλά συμβατική ρήτρα περί τόκων υπερημερίας. Αυτή η διαφοροποίηση είναι σημαντική, διότι η στάση του εθνικού δικαστή στο πλαίσιο της αστικής διαδικασίας διαφέρει κατά περίπτωση ανάλογα με το είδος της ρήτρας.

35 — Όπ.π., σκέψη 52.

36 — Όπ.π., σκέψη 53.

37 — Όπ.π., σκέψη 54.

38 — Όπ.π., σκέψη 55.

41. Όπως επισήμανα στις προτάσεις μου στην υπόθεση Rénzügyi³⁹, οι συμφωνίες περί δικαιοδοσίας πρέπει να διακρίνονται, κατ' αρχήν, από ρήτρες οι οποίες θέτουν συμβατικές υποχρεώσεις ουσιαστικού δικαίου. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των τελευταίων είναι ότι περιέχουν συχνά λεπτομερείς δεσμευτικές ρυθμίσεις για τους συμβαλλόμενους, ως προς τις οποίες, κυρίως λόγω της περιπλοκότητάς τους, δεν μπορεί να διαπιστωθεί πάντα εκ πρώτης όψεως αν συνάδουν με τις επιταγές της καλής πίστεως. Αντιθέτως, η διαπίστωση αυτή προϋποθέτει συχνά αναλυτική εκτίμηση εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως. Τούτο επισημαίνει και η Επιτροπή⁴⁰. Άλλωστε και η οδηγία 93/13 προβλέπει εμμέσως ως προϋπόθεση αυτήν την αναλυτική εκτίμηση από τον εθνικό δικαστή, καθόσον το άρθρο 3, αφενός, ορίζει ότι ρήτρα θεωρείται καταχρηστική μόνον «όταν παρά την [απαιτούμενη] καλή πίστη, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία [μεταξύ των απορρεόντων από τη σύμβαση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων] των μερών», γεγονός το οποίο μπορεί να διαπιστωθεί μόνον κατόπιν προσεκτικής εξετάσεως. Αφετέρου, κατά το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, «αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της συνάψεως της συμβάσεως περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της συμβάσεως ή άλλης συμβάσεως από την οποία αυτή εξαρτάται». Η εκτίμηση αυτών των περιστάσεων απαιτεί, λοιπόν, εξέταση των σχετικών ρητρών η οποία υπερβαίνει σε σημαντικό βαθμό τον απλό έλεγχο του εύλογου.

42. Επίσης, η πρόταση κανονισμού σχετικά με τη θέσπιση κοινού ευρωπαϊκού δικαίου των πωλήσεων, η οποία αναφέρθηκε εισαγωγικώς⁴¹, λαμβάνει υπόψη ότι συγκεκριμένες ρήτρες χρήζουν συχνά προσεκτικής εξετάσεως ώστε να διαπιστωθεί ο καταχρηστικός χαρακτήρας τους. Μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει ρυθμίσεις όσον αφορά «καταχρηστικούς όρους» σε συμβάσεις μεταξύ επαγγελματιών και καταναλωτή οι οποίες αντιστοιχούν σε μεγάλο βαθμό προς τις ρυθμίσεις της οδηγίας 93/13⁴². Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι η εν λόγω πρόταση κανονισμού περιέχει και ρυθμίσεις σχετικά με τους τόκους σε περίπτωση που ο καταναλωτής περιέλθει σε κατάσταση υπερημερίας⁴³. Συναφώς, ιδιαιτέρως σημαντική είναι η ρύθμιση⁴⁴ η οποία προβλέπει ότι ο ορισμός επιτοκίου υψηλότερου από το προβλεπόμενο κατά τις διατάξεις της προτάσεως κανονισμού καθιστά μη δεσμευτική την επίμαχη συμβατική ρήτρα, εφόσον η ρήτρα αυτή πρέπει να κριθεί ως «καταχρηστική» κατά την έννοια των σχετικών ρυθμίσεων. Καθ'autή η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα πρέπει να στηρίζεται επίσης σε αυστηρά κριτήρια παρόμοια με εκείνα της οδηγίας 93/13⁴⁵. Το αν η ρύθμιση αυτή θα εφαρμοσθεί με τη συγκεκριμένη μορφή εξαρτάται από την εξέλιξη της νομοθετικής διαδικασίας. Οπωσδήποτε όμως θα συνιστούσε σημαντική βάση επί της οποίας ο εθνικός δικαστής θα μπορούσε να στηρίξει την απόφασή του κατά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας περί τόκων υπερημερίας σε περιπτώσεις συμβάσεων όπως αυτή της κύριας δίκης —δεδομένου ότι οι συμβαλλόμενοι συμφωνούν στην εφαρμογή του κοινού ευρωπαϊκού δικαίου των πωλήσεων.

43. Εφόσον η υπό εξέταση ρήτρα δεν κατηγοριοποιείται κατ' εξαίρεση εκ του νόμου, εάν δεν περιλαμβάνεται, για παράδειγμα, σε κατάλογο ρητρών οι οποίες πρέπει να κηρύσσονται άκυρες σε κάθε περίπτωση, ο εθνικός δικαστής οφείλει οπωσδήποτε να την υποβάλει σε εκτίμηση ως προς τον καταχρηστικό χαρακτήρα της. Συναφώς, όμως, πρέπει να επισημανθεί ότι ακόμη και η κατηγοριοποίηση, όπως στις περιπτώσεις των ρητρών του παραρτήματος της οδηγίας 93/13, δεν

39 — Βλ. τις προτάσεις μου της 6ης Ιουλίου 2010 στην υπόθεση C-137/08, Rénzügyi (απόφαση προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 31, σκέψη 113).

40 — Βλ. σημείο 65 του υπομνήματος της Επιτροπής.

41 — Βλ. σημείο 4 των παρουσών προτάσεων.

42 — Βλ. κεφάλαιο 8 (άρθρα 79 έως 86 — «Καταχρηστικοί συμβατικοί όροι») της προτάσεως κανονισμού.

43 — Βλ. μέρος VI, κεφάλαιο 16, τμήμα 2 (άρθρα 166 έως 171 — «Τόκοι υπερημερίας: γενικές διατάξεις») της προτάσεως κανονισμού.

44 — Κατά το άρθρο 167, παράγραφος 3, της προτάσεως κανονισμού: «Όρος της σύμβασης που καθορίζει επιτόκιο υψηλότερο από το προβλεπόμενο στο άρθρο 166 ή προσαύξηση ενωρίτερα από την προθεσμία που ορίζεται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου δεν είναι δεσμευτικός στο μέτρο που αυτό θα ήταν καταχρηστικό σύμφωνα με το άρθρο 83».

45 — Το άρθρο 83, παράγραφος 2, της προτάσεως κανονισμού καθορίζει τα κριτήρια (η διαφάνεια της ρήτρας, ο χαρακτήρας του παρασχετού αγαθού βάσει της συμβάσεως, οι επικρατούσες συνθήκες κατά τη σύναψη της συμβάσεως, οι λοιποί όροι της συμβάσεως και οι όροι κάθε άλλης συμβάσεως από την οποία εξαρτάται η υπό εξέταση σύμβαση), βάσει των οποίων πρέπει να κρίνεται ο «καταχρηστικός χαρακτήρας» συμβατικού όρου. Η διάταξη αυτή στηρίζεται στο πρότυπο του άρθρου 4 της οδηγίας 93/13.

απαλλάσσει τον εθνικό δικαστή από την ανωτέρω υποχρέωση. Συγκεκριμένα, το παράρτημα στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας περιέχει ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών⁴⁶ που είναι δυνατό να κηρυχθούν καταχρηστικές⁴⁷. Ρήτρα περιλαμβανόμενη στον εν λόγω κατάλογο δεν πρέπει κατ' ανάγκη να θεωρείται καταχρηστική και, αντιστρόφως, ρήτρα που δεν περιλαμβάνεται σε αυτόν μπορεί, εντούτοις, να κηρυχθεί καταχρηστική⁴⁸. Επομένως, μόνον από το γεγονός ότι ρήτρα περιλαμβάνεται στον κατάλογο δεν συνάγεται κατ' ανάγκη το συμπέρασμα ότι η ρήτρα είναι καταχρηστική. Μολονότι κατά τη νομολογία το γεγονός αυτό έχει ενδεικτικό χαρακτήρα, απαιτείται αυτοτελής και λεπτομερής εκτίμηση της επίμαχης συμβατικής ρήτρας ως προς τον ενδεχόμενο καταχρηστικό χαρακτήρα της.

44. Εντούτοις, η κατάσταση διαφέρει όταν το εθνικό δικαστήριο πρέπει να κρίνει ρήτρα περί παρεκτάσεως αρμοδιότητας όπως στην υπόθεση Rénzügyi. Όπως εξήγησα και στο σημείο 112 των προτάσεών μου στην υπόθεση Rénzügyi, συμβατική ρήτρα η οποία ενδεχομένως θα χαρακτηριζόταν ως καταχρηστική επειδή υπάγει τις διαφορές που προκύπτουν από τη σύμβαση σε δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου ο επαγγελματίας έχει την έδρα του θα μπορούσε να εξετασθεί από τον εθνικό δικαστή ήδη στο πλαίσιο της αυτεπάγγελτης εξετάσεως της αρμοδιότητάς του χωρίς αυτός να εξαρτά την κρίση του από την αναλυτική ανάπτυξη των επιχειρημάτων των διαδίκων. Η επιβολή υποχρεώσεως σφαιρικής εκτιμήσεως δεν ήταν αναγκαία προκειμένου να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος με την οδηγία 93/13 σκοπός ελέγχου των καταχρηστικών ρητρών. Τούτο επιβεβαιώθηκε και από τη δικονομική κατάσταση στην κύρια δίκη. Όπως επισήμανα και στις προτάσεις μου, από τη δικογραφία προέκυπτε ότι το δικάζον δικαστήριο είχε παρατηρήσει, πριν από τον καθορισμό της συνεδριάσεως, ότι η κατοικία του καθού δεν βρίσκεται στην κατά τόπο αρμοδιότητα του δικαστηρίου, αλλά η αίτηση προς έκδοση διαταγής πληρωμής είχε υποβληθεί ενώπιον δικαστηρίου που γειτνιάζει με την έδρα της αιτούσας, βάσει των γενικών ρητρών της εν λόγω συμβάσεως, της οποίας το περιεχόμενο δημιούργησε αμφιβολία στο δικάζον δικαστήριο. Με τον τρόπο αυτόν το δικαστήριο υπονόησε τελικά ότι προέκυψαν υποψίες ότι πρόκειται για καταχρηστική ρήτρα δικαιοδοσίας.

45. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, φρονώ ότι ο χαρακτηρισμός της επίμαχης ρήτρας ως καταχρηστικής από το αιτούν δικαστήριο στην υπόθεση Rénzügyi ήταν εύλογος και μάλιστα για τους εξής λόγους: αφενός, το εν λόγω δικαστήριο έκρινε συμβατική ρήτρα της οποίας ο καταχρηστικός χαρακτήρας ήταν αναμφίβολος δεδομένης της εκτιμήσεως του Δικαστηρίου στην απόφαση Océano Grupo. Ως εκ τούτου, μπορεί ορθώς να θεωρηθεί ότι η ρήτρα αυτή είχε κριθεί δεόντως στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης. Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο, εξετάζοντας την κατά τόπο αρμοδιότητά του, δεν μπορούσε να αντλήσει με σχετικά απλό τρόπο τα «αναγκαία νομικά και πραγματικά στοιχεία», ώστε να ασκήσει το καθήκον του όσον αφορά τον αυτεπάγγελτο έλεγχο του καταχρηστικού χαρακτήρα της συμβατικής ρήτρας. Το αιτούν δικαστήριο, δηλαδή, δεν όφειλε να προβεί σε σφαιρική εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως.

46. Αυτές οι περιστάσεις όμως είναι απαραίτητο να συνεκτιμηθούν εν προκειμένω για να καταστεί δυνατή η ένταξη της αποφάσεως Rénzügyi στο ορθό πλαίσιο. Συναφώς, θεωρώ ότι το καθήκον του εθνικού δικαστή να διατάσσει αυτεπαγγέλτως τη διεξαγωγή αποδείξεων, όπως το προσδιόρισε το Δικαστήριο στη σκέψη 56 της σχετικής αποφάσεως, μπορεί να γίνει αντιληπτό μόνον εάν ληφθεί υπόψη ότι ο εθνικός πολιτικός δικαστής εξετάζει κατά κανόνα αυτεπαγγέλτως την αρμοδιότητά του και ως εκ τούτου, μπορεί να διαπιστώσει με σχετικά απλό τρόπο τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας όπως αυτής στις υποθέσεις Océano Grupo και Rénzügyi. Για τους λόγους τους οποίους προανέφερα, αυτό δεν είναι δυνατόν άνευ ετέρου σε περιπτώσεις ρητρών ουσιαστικού περιεχομένου,

46 — Όπως προκύπτει από τη δέκατη έβδομη αιτιολογική σκέψη, για τις ανάγκες της παρούσας οδηγίας, ο κατάλογος των ρητρών που περιέχεται στο παράρτημα είναι, κατ' ανάγκη, ενδεικτικός και, επομένως, δεκτικός προσθηκών ή αυστηρότερης διατύπωσης, ιδίως όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής αυτών των ρητρών, από τα κράτη μέλη στα πλαίσια της νομοθεσίας τους.

47 — Βλ. αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, Pannon GSM (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 24, σκέψη 38), και της 1ης Απριλίου 2004, C-237/02, Freiburger Kommunalbauten (Συλλογή 2004, σ. I-3403, σκέψη 20).

48 — Βλ. αποφάσεις της 7ης Μαΐου 2002, C-478/99, Επιτροπή κατά Σουηδίας (Συλλογή 2002, σ. I-4147, σκέψη 20), και Freiburger Kommunalbauten (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 47, σκέψη 20).

ιδίως, όταν η διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα απαιτεί προσεκτική εξέταση. Συνεπώς, η απόφαση Rénzügyi υποδεικνύει μεν λύση εξασφαλίζουσα την προστασία των καταναλωτών, αλλά μόνο στο πλαίσιο των ειδικών περιστάσεων που αφορούν την περίπτωση της κύριας δίκης στην εν λόγω υπόθεση.

– Συμπέρασμα

47. Επομένως, συνάγεται το συμπέρασμα ότι δεν είναι δυνατή η εφαρμογή της νομολογίας Rénzügyi σε περιπτώσεις όπως αυτή της προκειμένης υποθέσεως, η οποία αφορά το καθήκον του εθνικού δικαστή να κρίνει αυτεπαγγέλτως και a limine την ακυρότητα ρήτρας περί τόκων υπερημερίας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης, στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

ii) Οι συνέπειες της εφαρμογής στη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής

– Η θεμελιώδης μεταβολή στη λειτουργία της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής

48. Αν το Δικαστήριο κρίνει, αντιθέτως προς την άποψη η οποία υποστηρίζεται στις παρούσες προτάσεις μου, ότι οι ανωτέρω περιστάσεις δεν αποκλείουν την εφαρμογή της νομολογίας Rénzügyi στην περίπτωση της κύριας δίκης, πρέπει να εξετασθούν οι συνέπειες οι οποίες θα προέκυπταν, εάν η θέση που έχει αναπτύξει το Δικαστήριο εφαρμοζόταν στη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

49. Όλοι οι μετέχοντες στη διαδικασία συμφωνούν, ορθώς κατά την εκτίμησή μου, ότι η επιβολή υποχρεώσεως σφαιρικής εκτιμήσεως στο πλαίσιο εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, καθώς και a limine αποφάσεως επί της ακυρότητας ρήτρας περί τόκων υπερημερίας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης θα είχε ως αποτέλεσμα τη θεμελιώδη, αλλά μη ευκαταία, μεταβολή στη λειτουργία αυτής της διαδικασίας. Οι σχετικές ανησυχίες αφορούν την ανάγκη να διασφαλισθούν οι δικονομικές εγγυήσεις υπέρ των διαδίκων, καθώς και να διατηρηθεί μακροπρόθεσμα η αποτελεσματικότητα της εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

50. Για να γίνει αντιληπτό το εύρος αυτής της υποχρεώσεως του εθνικού δικαστή κατά το δίκαιο της Ένωσης, είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη τόσο η σημασία της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής όσο και οι απαιτήσεις σχετικά με τους δικονομικούς κανόνες που διέπουν αυτή τη διαδικασία, ώστε να επιτευχθεί η κατάλληλη ισορροπία μεταξύ αποτελεσματικότητας και τηρήσεως της αρχής του κράτους δικαίου. Όπως επισήμανα ήδη στις εισαγωγικές παρατηρήσεις μου⁴⁹, η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής, ανεξαρτήτως της ειδικότερης διαμορφώσεώς της στο πλαίσιο της έννομης τάξεως κάθε κράτους μέλους, έχει ως σκοπό να εξασφαλίσει την απλή, ταχεία και αποτελεσματική επιβολή μη αμφισβητούμενων χρηματικών αξιώσεων⁵⁰. Ο περιορισμός σε μη αμφισβητούμενες χρηματικές αξιώσεις επιτρέπει τη διαμόρφωση της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής ως μαζικής διαδικασίας. Όπως ορθώς εξηγεί η Γερμανική Κυβέρνηση⁵¹, το χρονικό πλεονέκτημα της διαδικασίας έχει ιδιαίτερη σημασία προκειμένου να αποτραπεί ή να μειωθεί ο κίνδυνος τον οποίο διατρέχουν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις λόγω της καθυστέρησης χρηματικών καταβολών. Με τον τρόπο αυτόν, άλλωστε, καθίσταται δυνατή και η αποφυγή των δικαστικών εξόδων.

49 — Βλ. σημεία 23 επ. των παρούσων προτάσεων.

50 — Συναφώς και ο De Stefano, A., ό.π. (υποσημείωση 18), σ. 655, σημείο 5100, σχετικά με τη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής (συγκεκριμένα σχετικά με την ιταλική *procedimento di ingiunzione*), η οποία δεν διεξάγεται ενδίκως και η προβαλλόμενη χρηματική αξίωση δεν υποβάλλεται σε αναλυτική εξέταση, με αποτέλεσμα ο δανειστής να μπορεί να αποκτήσει εκτελεστό τίτλο, κατά τρόπο ταχύ και μη δαπανηρό, προκειμένου να υποβάλει αίτηση αναγκαστικής εκτελέσεως.

51 — Βλ. σημείο 22 του υπομνήματος της Γερμανικής Κυβέρνησεως.

51. Χαρακτηριστικό στοιχείο των διαδικασιών αυτού του είδους είναι η έκδοση τίτλου υπέρ του αιτούντος κατόπιν υποβολής αιτήσεως, με τη συμπλήρωση εντύπου ή με την κατάθεση υπομνήματος, χωρίς να προηγηθεί επ' ακροατηρίου συζήτηση. Δηλαδή, ο καθού η αίτηση δεν μετέχει στη διαδικασία που μεσολαβεί έως την έκδοση της διαταγής πληρωμής. Το δικαστήριο δεν ελέγχει μόνον την αρμοδιότητά του, αλλά και αν η αίτηση πληροί συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ιδίως, εάν η περιγραφή της προβαλλομένης αξιώσεως είναι αρκούντως ακριβής. Αντιθέτως, η προβαλλόμενη αξίωση δεν ελέγχεται, κατά κανόνα, επί της ουσίας. Η αίτηση εκδόσεως διαταγής πληρωμής μπορεί να απορριφθεί μόνον εάν η προβαλλόμενη αξίωση είναι προδήλως αβάσιμη⁵². Ο έλεγχος της ουσίας της προβαλλομένης αξιώσεως προβλέπεται στο στάδιο της κατ' αντιμωλία διαδικασίας, η οποία κινείται όταν ο καθού η αίτηση ασκήσει ένδικο βοήθημα κατά της διαταγής πληρωμής. Στο πλαίσιο αυτής της κατ' αντιμωλία διαδικασίας, το δικαστήριο ελέγχει πάντα αυτεπαγγέλτως αν συντρέχουν οι αναγκαίες προϋποθέσεις ως προς την προβαλλόμενη αξίωση. Σε περίπτωση που συμβατική ρήτρα είναι κρίσιμη όσον αφορά το αν υφίσταται ή όχι αξίωση, το εθνικό δικαστήριο εξετάζει και τον ενδεχόμενο καταχρηστικό χαρακτήρα της εν λόγω ρήτρας.

52. Συναφώς, θα μπορούσε να τεθεί εν αμφιβόλω, από νομικής απόψεως, το καθήκον του εθνικού δικαστή να εξετάζει αυτεπαγγέλτως και να μην εφαρμόζει τις καταχρηστικές ρήτρες, καθόσον η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής δεν συνιστά κατ' αντιμωλία διαδικασία και ως εκ τούτου, αν ο εθνικός δικαστής κήρυττε αυτεπαγγέλτως άκυρη τη συμβατική ρήτρα ως καταχρηστική και απέρριπτε την αίτηση εκδόσεως διαταγής πληρωμής, ο επαγγελματίας δεν θα είχε καμία δυνατότητα να λάβει θέση επί της αιτιάσεως σχετικά με την εκ μέρους του χρησιμοποίηση καταχρηστικής ρήτρας στις συναλλαγές. Στην περίπτωση αυτή, το δικαίωμα ακροάσεως, ως έκφραση του κράτους δικαίου και ως γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης η οποία αναγνωρίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου⁵³, δεν θα διασφαλιζόταν δεόντως.

53. Περαιτέρω, το ανωτέρω καθήκον του εθνικού δικαστή θα συναντούσε κάποιους περιορισμούς συνυφασμένους με τη μορφή της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Μολονότι ο καταχρηστικός χαρακτήρας συμβατικής ρήτρας είναι πρόδηλος σε ορισμένες περιπτώσεις, παραδείγματος χάρη, όταν το είδος της επίμαχης ρήτρας προβλέπεται ως καταχρηστικό εκ του νόμου, τούτο δεν συμβαίνει πάντα. Όπως σημειώθηκε ήδη, η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας βάσει των νομικών επιταγών των άρθρων 3 και 4 της οδηγίας 93/13 μπορεί να είναι περίπλοκη⁵⁴. Επιπλέον, θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το αν η επίμαχη ρήτρα απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1. Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή⁵⁵, δεν μπορεί να αποκλεισθεί ως ενδεχόμενο το εθνικό δικαστήριο να πρέπει να ασκήσει το ιδιόμορφο καθήκον του και να αποφανθεί οριστικώς επί του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας, μολονότι έχει σχετικές αμφιβολίες ή δεν διαθέτει όλα τα στοιχεία ως προς τα πραγματικά περιστατικά. Στο σημείο αυτό, λοιπόν, πρέπει να γίνει δεκτή η άποψη της Επιτροπής ότι θα υφίσταντο αμφιβολίες, από νομικής απόψεως, εάν οι μοναδικές επιλογές του αρμόδιου δικαστή συνίσταντο είτε στην απόρριψη της αιτήσεως λόγω αμφιβολιών —εις βάρος του δανειστή— είτε στην αποδοχή της —εις βάρος του οφειλέτη.

52 — Βλ., για παράδειγμα, σχετικά με τη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής στη Γαλλία, Guinchard, S., όπ.π. (υποσημείωση 18), σ. 629, και στη Γερμανία, Zeiss, W./Schreiber, K., όπ.π. (υποσημείωση 17), σ. 305. Στις έννομες τάξεις αυτών των κρατών μελών, το εθνικό δικαστήριο μπορεί να απορρίψει την αίτηση εκδόσεως διαταγής πληρωμής, όταν από τα προσκομισθέντα έγγραφα προκύπτει προδήλως ότι η αξίωση δεν μπορεί να υφίσταται.

53 — Βλ. αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 1963, 32/62, Alves (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 907), της 26ης Ιουνίου 1980, 136/79, National Panasonic (Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 347, σκέψη 21), και της 14ης Μαΐου 1998, C-48/96 P, Windpark Groothusen (Συλλογή 1998, σ. I-2873, σκέψη 47).

54 — Βλ. σημείο 41 των παρουσών προτάσεων.

55 — Βλ. σημείο 65 του υπομνήματος της Επιτροπής.

54. Εάν η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής προσαρμοζόταν κατά τρόπο αντίθετο προς το αρχικό σκεπτικό της, προκειμένου να παρέχει τη δυνατότητα αναπτύξεως προφορικών παρατηρήσεων, παραδείγματος χάρη, με την πρόβλεψη επ' ακροατηρίου συζητήσεως, ώστε να εξαλειφθούν αμφιβολίες ή να ασκηθεί το δικαίωμα ακροάσεως των διαδίκων πριν από την έκδοση αποφάσεως, θα υφίστατο ο κίνδυνος η διαδικασία αυτή να απολέσει ένα από τα ουσιώδη πλεονεκτήματα της αποτελεσματικότητάς της αντιγράφοντας απλώς την κατ' αντιμωλία διαδικασία.

55. Επίσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι σε ορισμένα κράτη μέλη αρμόδιοι για τη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής δεν έχουν ορισθεί δικαστές, αλλά δικαστικοί υπάλληλοι με σκοπό την αποσυμφόρηση στην απονομή της δικαιοσύνης⁵⁶. Ωστόσο, δεδομένου ότι η εξέταση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας είναι περίπλοκη και ενόψει των συνεπειών που προκύπτουν από τη διαπίστωση της μη δεσμευτικής ισχύος μιας ρήτρας για τους συμβαλλόμενους, το καθήκον αυτό θα έπρεπε να ασκούν μόνο δικαστές. Συνεπώς, εάν το Δικαστήριο έκρινε ότι από το άρθρο 6 της οδηγίας 93/13 απορρέει υποχρέωση του εθνικού δικαστή να εξετάζει σφαιρικώς, καθώς και να αποφαινεται *a limine* σχετικά με την ακυρότητα ρήτρας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστεως, ακόμη και στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, θα επιβαλλόταν να προσαρμοσθούν δεόντως οι εθνικοί κώδικες περί οργανισμού των δικαστηρίων. Θα έπρεπε να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα, ώστε οι αιτήσεις εκδόσεως διαταγής πληρωμής που αφορούν καταναλωτικές διαφορές να εξετάζονται αποκλειστικώς από δικαστές. Εντούτοις, ο διαχωρισμός αυτών των υποθέσεων από την κανονική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής θα καθιστούσε την εν λόγω διαδικασία υπό ορισμένες περιστάσεις πιο περίπλοκη αποκλείοντας εν μέρει την επίτευξη του σκοπού αποσυμφόρησης των εθνικών δικαστηρίων.

56. Επομένως, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η επιβολή υποχρεώσεως σφαιρικής εξετάσεως στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, καθώς και *a limine* αποφάσεως σχετικά με την ακυρότητα ρήτρας περί τόκων υπερημερίας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστεως θα είχε ως αποτέλεσμα μια θεμελιώδη μεταβολή στη λειτουργία αυτής της διαδικασίας και θα απέκλειε ένα βασικό πλεονέκτημα αποτελεσματικότητας της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, ήτοι την ταχεία επιβολή μη αμφισβητούμενων χρηματικών αξιώσεων.

– Η συμβατότητα προς την αρχή της δικονομικής αυτονομίας

Το αστικό δικονομικό δίκαιο στη διάρθρωση του δικαίου της Ένωσης και του εθνικού δικαίου

57. Περαιτέρω, τίθεται το ζήτημα αν ερμηνεία η οποία παράγει εκτεταμένες συνέπειες για την εθνική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής θα μπορούσε να συνάδει εν γένει με τη νομολογία του Δικαστηρίου που αφορά τη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών.

58. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, ελλείψει σχετικής ρυθμίσεως του δικαίου της Ένωσης, απόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να ορίσει τα αρμόδια δικαστήρια και να θεσπίσει τους δικονομικούς κανόνες ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της πλήρους προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία αντλούν οι ιδιώτες από το δίκαιο της Ένωσης⁵⁷. Αυτή η αρμοδιότητα των κρατών μελών ανάγεται εν τέλει στο γεγονός ότι το δικονομικό δίκαιο των κρατών μελών δεν υπόκειται, κατ' αρχήν, σε εναρμόνιση. Εξάλλου, στον τομέα αυτόν δεν υφίσταται καμία γενικής φύσεως νομοθετική αρμοδιότητα της Ένωσης. Τούτο ισχύει ιδίως για το αστικό δικονομικό δίκαιο, το οποίο αφορά η προκειμένη υπόθεση, μολοντί η επιρροή εκ μέρους του

56 — Βλ. σημείο 24 των παρουσών προτάσεων.

57 — Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1976, 33/76, Rewe (Συλλογή τόμος 1976, σ. 747, σκέψη 5), και 45/76, Comet (Συλλογή τόμος 1976, σ. 765, σκέψη 13), της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-453/99, Courage και Crehan (Συλλογή 2001, σ. I-6297, σκέψη 29), της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-13/01, Safalero (Συλλογή 2003, σ. I-8679, σκέψη 49), της 13ης Μαρτίου 2007, C-432/05, Unibet (Συλλογή 2007, σ. I-2271, σκέψη 39), και της 8ης Ιουλίου 2010, C-246/09, Bulicke (Συλλογή 2010, σ. I-7003, σκέψη 25).

δικαίου της Ένωσης διαρκώς αυξάνεται⁵⁸. Εν τω μεταξύ, αυτήν την επιρροή του δικαίου της Ένωσης στο εθνικό αστικό δικονομικό δίκαιο μαρτυρούν οι σχετικές δικονομικές ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται σε συγκεκριμένες πράξεις του παράγωγου δικαίου⁵⁹, ορισμένες αρχές του δικαίου της Ένωσης και, κυρίως, η νομολογία του Δικαστηρίου.

59. Σημαντικός περιορισμός της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών απορρέει, κυρίως, από τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης οι οποίες αφορούν, για παράδειγμα, την επιβολή δικαιωμάτων αναγνωριζόμενων από την έννομη τάξη της Ένωσης. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει, αφενός, ότι τα κράτη μέλη, ιδίως λόγω της αρμοδιότητας που διατηρούν στον σχετικό τομέα, διαθέτουν ευρεία ευχέρεια διαμορφώσεως των διαδικασιών οι οποίες σκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το δίκαιο της Ένωσης, αλλά, αφετέρου, έχει επισημάνει ρητώς τους περιορισμούς που θέτει το δίκαιο της Ένωσης στην εν λόγω αρμοδιότητα των κρατών μελών διευκρινίζοντας ότι οι σχετικές διαδικασίες δεν μπορούν να είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που αφορούν παρόμοιες προσφυγές της εσωτερικής έννομης τάξεως (αρχή της ισοδυναμίας) ούτε να καθιστούν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας)⁶⁰.

60. Αυτές οι νομολογιακές αρχές εφαρμόζονται και στο πλαίσιο του συστήματος το οποίο έχει θεσπίσει η οδηγία 93/13 για την προστασία του καταναλωτή από τις καταχρηστικές ρήτρες στις συναλλαγές. Συναφώς, το Δικαστήριο επισήμανε εσχάτως στην απόφαση *Asturcom Telecomunicaciones* τη σημασία της αρχής της δικονομικής αυτονομίας στο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου των συμβατικών ρητρών. Το αντικείμενο της σχετικής υποθέσεως αφορούσε, κατ' ουσίαν, το αν η οδηγία 93/13 μπορούσε να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο, το οποίο επιλαμβάνεται αιτήσεως εκδόσεως απογράφου διαιτητικής αποφάσεως που έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου και έχει εκδοθεί ερημοδικούντος του καταναλωτή, υποχρεούται να εξετάσει

58 — Βλ. Lupoi, M. A., «The Harmonization of Civil Procedural Law within the EU» (επιμέλεια: Justin Orlando Frosini/Michele Angelo Lupoi/Michele Marchesiello), *A European Space of Justice*, Ραβέννα, 2006, σ. 209, ο οποίος θεωρεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά σύστημα ενσωματώσεως στο πλαίσιο του οποίου το αστικό δικονομικό δίκαιο έχει εναρμονισθεί στον ευρύτερο βαθμό. Ωστόσο, ο συγγραφέας αναγνωρίζει ότι αυτή η εναρμόνιση έχει περιορισθεί μέχρι τούδε στη θέσπιση συγκεκριμένων ενιαίων εργαλείων, επιβάλλοντας απλώς στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προσαρμόσουν τους εθνικούς τους κώδικες πολιτικής δικονομίας κατά τρόπο ο οποίος να καθιστά δυνατή την προβλεπόμενη λειτουργία των ανωτέρω εργαλείων. Συνεπώς, τα αποτελέσματα της εναρμόνισης έχουν επέλθει εν τέλει μόνον «εμμέσως». Κατά τον συγγραφέα, δεν είναι δυνατή καμία πρόβλεψη όσον αφορά τη μελλοντική εξέλιξη της εναρμόνισης στον τομέα του αστικού δικονομικού δικαίου. Ομοίως, ο Wagner, G., στο *Kommentar zur Zivilprozessordnung* (επιμέλεια: Stein/Jonas), 22η έκδοση, τόμος 10, Tübingen, 2011, σ. 46, σημείο 88, θεωρεί ότι ο πυρήνας του αστικού δικονομικού δικαίου —οι δικονομικοί κανόνες για τις διαφορές εσωτερικού χαρακτήρα— έχει παραμείνει ανέπαφος, μολονότι αυξάνονται ραγδαίως οι ευρωπαϊκές πράξεις στον εν λόγω τομέα. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι στο πλαίσιο ρεαλιστικής εκτιμήσεως η ενοποίηση των ευρωπαϊκών δικονομικών δικαίων απέχει ακόμη πολύ.

59 — Κατά το άρθρο 81, παράγραφος 2, στοιχείο στ', ΣΛΕΕ, η Ένωση διαθέτει την αρμοδιότητα να θεσπίζει δικονομικούς κανόνες στον τομέα του αστικού δικαίου προς εξασφάλιση της καλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Εκτεταμένες ρυθμίσεις περιλαμβάνουν ο κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 12, σ. 1), ο κανονισμός (ΕΚ) 1206/2001 του Συμβουλίου, της 28ης Μαΐου 2001, για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 174, σ. 1), ο κανονισμός (ΕΚ) 1393/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Νοεμβρίου 2007, περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδικών πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 324, σ. 79), η οδηγία 2003/8/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, για βελτίωση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη επί διασυνοριακών διαφορών μέσω της θέσπισης στοιχειωδών κοινών κανόνων σχετικά με το ευεργέτημα πείνας στις διαφορές αυτές (ΕΕ L 26, σ. 41), καθώς και η απόφαση 2001/470/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Μαΐου 2001, σχετικά με τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου για αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 174, σ. 25). Βλ. Rörig, U., «Einfluss des Rechts der Europäischen Gemeinschaft auf das nationale Zivilprozessrecht», *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2004, σ. 18 επ. Επιπλέον, έχουν θεσπισθεί πολυάριθμα εργαλεία στο πλαίσιο της Ένωσης, προκειμένου να διευκολυνθεί η διευθέτηση διασυνοριακών διαφορών και η διασυνοριακή αναγκαστική εκτέλεση, επί παραδείγματι, ο κανονισμός (ΕΚ) 861/2007 για τη θέσπιση ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών (ΕΕ L 199, σ. 1), ο κανονισμός (ΕΚ) 1896/2006 για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής (ΕΕ L 399, σ. 1) και ο κανονισμός (ΕΚ) 805/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, για τη θέσπιση ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις (ΕΕ L 143, σ. 15).

60 — Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-430/93 και C-431/93, van Schijndel και van Veen (Συλλογή 1995, σ. I-4705, σκέψη 17), της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, C-279/96 έως C-281/96, Ansaldo Energia κ.λπ. (Συλλογή 1998, I-5025, σκέψεις 16 και 27), της 1ης Δεκεμβρίου 1998, C-326/96, Levez (Συλλογή 1998, σ. I-7835, σκέψη 18), της 16ης Μαΐου 2000, C-78/98, Preston κ.λπ. (Συλλογή 2000, σ. I-3201, σκέψη 31), της 6ης Δεκεμβρίου 2001, C-472/99, Clean Car Autoservice (Συλλογή 2001, σ. I-9687, σκέψη 28), της 9ης Δεκεμβρίου 2003, C-129/00, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 2003, σ. I-14637, σκέψη 25), της 19ης Σεπτεμβρίου 2006, C-392/04 και C-422/04, i-21 Germany και Arcor (Συλλογή 2006, σ. I-8559, σκέψη 57), της 26ης Οκτωβρίου 2006, Mostaza Claro (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 24), της 7ης Ιουνίου 2007, C-222/05 έως C-225/05, van der Weerd κ.λπ. (Συλλογή 2007, σ. I-4233, σκέψη 28), της 3ης Σεπτεμβρίου 2009, C-2/08, Fallimento Olimpiclub (Συλλογή 2009, σ. I-7501, σκέψη 24), της 6ης Οκτωβρίου 2009, C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones (Συλλογή 2009, σ. I-9579, σκέψη 38), και της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, C-177/10, Rosado Santana (Συλλογή 2011, σ. I-7907, σκέψη 89).

αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας διαιτησίας περιλαμβανομένης σε σύμβαση μεταξύ επαγγελματία και του καταναλωτή αυτού, καθώς και να ακυρώσει την εν λόγω απόφαση⁶¹. Το Δικαστήριο διευκρίνισε αυτό το ζήτημα παραπέμποντας στη νομολογία του, κατά την οποία «το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να μην εφαρμόζουν τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες που προσδίδουν ισχύ δεδικασμένου σε ορισμένη απόφαση, έστω και αν η μη εφαρμογή αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα να αποφευχθεί η παραβίαση του κοινοτικού δικαίου από την εν λόγω απόφαση»⁶². Εφόσον το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν υφίστανται διατάξεις του δικαίου της Ένωσης οι οποίες να ρυθμίζουν το ζήτημα του δεδικασμένου, επισήμανε ότι «οι προϋποθέσεις εφαρμογής της αρχής του δεδικασμένου εμπίπτουν στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας τους», υπενθυμίζοντας ότι «οι προϋποθέσεις αυτές δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που ισχύουν για παρόμοιες καταστάσεις οι οποίες στηρίζονται στο εσωτερικό δίκαιο ούτε να διαμορφώνονται κατά τρόπο που να καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η κοινοτική έννομη τάξη»⁶³.

61. Από την απόφαση αυτή μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, κατά το Δικαστήριο, το εθνικό αστικό δικονομικό δίκαιο υπόκειται μόνο στις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας —στο μέτρο που δεν υφίστανται ειδικότερες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης⁶⁴. Επομένως, παραβίαση του δικαίου της Ένωσης μπορεί να γίνει δεκτή μόνον εάν αφορά τις εν λόγω αρχές. Ως εκ τούτου, η απάντηση στο αν χρήζει τροποποίησης η εθνική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής κατά την έννοια του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία των καταναλωτών, μπορεί να δοθεί μόνον εφόσον διαπιστωθεί ότι αυτή η εθνική διαδικασία, η οποία έχει περιγραφεί ήδη ως προς τα βασικά στοιχεία της, δεν τηρεί τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Αυτό το σημείο θα εξετασθεί στη συνέχεια.

Μη παραβίαση της αρχής της ισοδυναμίας

62. Η αρχή της ισοδυναμίας επιτάσσει την εφαρμογή εθνικού κανόνα επί όλων των ενδίκων βοηθημάτων είτε αφορούν παραβίαση του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης είτε παραβίαση του εσωτερικού δικαίου, εφόσον έχουν παρόμοιο αντικείμενο και παρόμοια αιτία⁶⁵. Η εφαρμογή αυτής της επιταγής στο συγκεκριμένο πλαίσιο της προκειμένης περιπτώσεως η οποία αφορά την προστασία των καταναλωτών σημαίνει ότι πρέπει να εξετασθεί αν η προστασία του καταναλωτή από τις καταχρηστικές ρήτρες στις συναλλαγές, την οποία επιδίωξε ο νομοθέτης της Ένωσης με την οδηγία 93/13, εξασφαλίζεται δικονομικώς σε εθνικό επίπεδο στον ίδιο βαθμό με την προστασία του καταναλωτή από παρεμφερείς προσβολές οι οποίες προβλέπονται κατά το εσωτερικό δίκαιο. Στο πλαίσιο αυτό, η παραβίαση της αρχής της ισοδυναμίας θα γινόταν δεκτή μόνον εάν οι δυνατότητες επιβολής των δικαιωμάτων που απορρέουν από την οδηγία 93/13 ήταν συγκριτικώς δυσχερέστερες από απόψεως δικονομικής διαμορφώσεως.

63. Το Δικαστήριο έχει αναπτύξει στη νομολογία του σειρά γενικών κριτηρίων βάσει των οποίων μπορεί να εκτιμηθεί η ισοδυναμία της εθνικής ένδικης προστασίας, ιδίως, όσον αφορά τη διασφάλιση δικαιωμάτων κατοχυρωμένων από την έννομη τάξη της Ένωσης. Καθ'αυτή η εκτίμηση συνίσταται κατ' ουσία στη σύγκριση των σχετικών δικονομικών κανόνων. Συναφώς, κατά το Δικαστήριο, το αντικείμενο, η αιτία καθώς και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά των ενδίκων προσφυγών του εσωτερικού

61 — Απόφαση *Asturcom Telecomunicaciones* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25, σκέψη 28).

62 — Απόφαση *Asturcom Telecomunicaciones* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25, σκέψη 37).

63 — Απόφαση *Asturcom Telecomunicaciones* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25, σκέψη 38).

64 — Βλ. *Wagner, G.*, ό.π. (υποσημείωση 58), σ. 39, σημείο 68, ο οποίος επισημαίνει ότι όταν το ευρωπαϊκό αστικό δικονομικό δίκαιο ρυθμίζει έναν τομέα, υπερέχει του εθνικού δικαίου. Εάν δεν υφίσταται σχετική ρύθμιση, τα κράτη μέλη απολαύουν δικονομικής αυτονομίας. Στην περίπτωση αυτή, όμως, τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

65 — Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 26ης Ιανουαρίου 2010, *C-118/08, Transportes Urbanos y Servicios Generales* (Συλλογή 2010, σ. I-635, σκέψη 33), της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, *C-231/96, Edis* (Συλλογή 1998, σ. I-4951, σκέψη 36), *Levez* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψη 41), *Preston κ.λπ.* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψη 55), και *i-21 Germany* και *Arcor* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψη 62).

δικαίου, οι οποίες προβάλλονται ως παρόμοιες, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως κριτήρια εκτιμήσεως της ομοιότητας των προσφυγών αυτών⁶⁶. Επιπλέον, το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι για να διαπιστωθεί εάν εθνικοί δικονομικοί κανόνες είναι λιγότερο ευνοϊκοί, πρέπει να ληφθεί υπόψη η σημασία τους στην όλη δίκη, η διεξαγωγή της εν λόγω δίκης και οι ιδιομορφίες των κανόνων αυτών⁶⁷.

64. Μολονότι το Δικαστήριο έχει αναθέσει αυτό το καθήκον, κατ' αρχήν, στους εθνικούς δικαστές, καθόσον έχουν άμεση γνώση του εθνικού δικονομικού δικαίου⁶⁸, διατήρησε τη δυνατότητα να διατυπώνει παρατηρήσεις όσον αφορά την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης⁶⁹, καθώς και ενίοτε να λαμβάνει θέση ως προς το κατά πόσον διασφαλίζεται η ισοδυναμία σε συγκεκριμένες περιπτώσεις⁷⁰, εφόσον διαθέτει επαρκείς σχετικές πληροφορίες. Με τον τρόπο αυτόν, το Δικαστήριο επιδιώκει απλώς να παράσχει χρήσιμα στοιχεία στα εθνικά δικαστήρια προς στήριξη της εκ μέρους τους εκτιμήσεως⁷¹. Υπό το πρίσμα αυτό, μπορούν προφανώς να διατυπωθούν ορισμένες βασικές παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων χαρακτηριστικών στοιχείων της κύριας δίκης.

65. Όσον αφορά τη συγκεκριμένη περίπτωση της κύριας δίκης, φρονώ ότι από τις επισημάνσεις του αιτούντος δικαστηρίου δεν προκύπτουν στοιχεία, βάσει των οποίων μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, κατά το ισπανικό αστικό δικονομικό δίκαιο, ο έλεγχος του καταχρηστικού χαρακτήρα ρητρών περιλαμβανομένων σε συμβάσεις καταναλωτικής πίστεως δυνάμει των διατάξεων της οδηγίας 93/13 θα ήταν δυσχερέστερος στο πλαίσιο της εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής σε σύγκριση προς τον έλεγχο νομιμότητας των εν λόγω συμβάσεων καταναλωτικής πίστεως δυνάμει των διατάξεων του εθνικού δικαίου. Ως εκ τούτου, δεν υφίσταται καμία ένδειξη παραβίασεως της αρχής της ισοδυναμίας στο πλαίσιο της επίμαχης, εν προκειμένω, εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

66. Για τους σκοπούς της προκειμένης διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως πρέπει λοιπόν να γίνει δεκτό ότι τηρείται η αρχή της ισοδυναμίας.

Μη παραβίαση της αρχής της αποτελεσματικότητας

67. Τέλος, πρέπει να εξετασθεί αν η εθνική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής συνάδει με την αρχή της αποτελεσματικότητας όσον αφορά τα βασικά χαρακτηριστικά της. Κατά την αρχή αυτή, η εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης δεν πρέπει να καθίσταται αδύνατη ή εξόχως δυσχερής. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ο σκοπός τον οποίο επιδιώκει ο νομοθέτης της Ένωσης προβλέποντας στο άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 ότι «προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, [επιβάλλεται] να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές». Από νομικής απόψεως, ο σκοπός αυτός συνιστά κριτήριο βάσει του οποίου πρέπει να εκτιμηθεί η εθνική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

68. Η υποχρέωση του εθνικού δικαστή να εξετάζει σφαιρικά και να αποφαίνεται *a limine* επί της ακυρότητας καταχρηστικής ρήτρας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστεως θα παρείχε προστασία στον καταναλωτή πριν υπάρξει απόφαση με ισχύ δεδικασμένου σχετικά με χρηματική αξίωση. Με τον τρόπο αυτόν, η εθνική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής θα

66 — Βλ. αποφάσεις Rosado Santana (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψη 90), Bulicke (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 57, σκέψη 28), Levez (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψη 43), Preston κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψη 56) και της 29ης Οκτωβρίου 2009, C-63/08, Pontin (Συλλογή 2009, I-10467, σκέψη 45).

67 — Βλ. αποφάσεις Rosado Santana (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψη 90) και Bulicke (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 57, σκέψη 29).

68 — Βλ. απόφαση Rosado Santana (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψη 91).

69 — Βλ. αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2009, Asturcom Telecomunicaciones (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25, σκέψη 50), και Levez (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σ. I-7835, σκέψη 40).

70 — Βλ. αποφάσεις Rosado Santana (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψη 91) και της 10ης Ιουλίου 1997, C-261/95, Palmisani (Συλλογή 1997, σ. I-4025, σκέψη 33).

71 — Συναφώς, Girerd, P., «Les principes d'équivalence et d'effectivité — encadrement ou désencadrement de l'autonomie procédurale des États membres?», *Revue trimestrielle de droit européen*, 2002, σ. 75 επ.

συνιστούσε, επιπλέον, μηχανισμό προληπτικής ένδικης προστασίας. Εντούτοις, τίθεται το ζήτημα αν είναι αναγκαίος αυτός ο μηχανισμός, προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική προστασία του καταναλωτή από τη χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών στις συναλλαγές. Όπως προαναφέρθηκε, η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής έχει διαμορφωθεί στα κράτη μέλη, ως επί το πλείστον, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε ο καταχρηστικός χαρακτήρας συμβατικής ρήτρας να ελέγχεται στην κατ' αντιμωλία διαδικασία η οποία κινείται κατόπιν ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος⁷². Στο πλαίσιο αυτής της κατ' αντιμωλία διαδικασίας, ο εθνικός δικαστής μπορεί να ασκήσει το καθήκον του, το οποίο απορρέει από το δίκαιο της Ένωσης, εξετάζοντας αν μια ρήτρα είναι καταχρηστική. Δηλαδή, ακόμη και σε αυτήν την περίπτωση εξασφαλίζεται η ένδικη προστασία του καταναλωτή. Ωστόσο, η παροχή αυτής της προστασίας προϋποθέτει ότι ο καταναλωτής θα δηλώσει στο πλαίσιο της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής τη βούλησή του να αμυνθεί δικαστικώς.

69. Δεν θεωρώ ότι η αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης θίγεται από το γεγονός ότι η ένδικη προστασία εξαρτάται από τη δήλωση βουλήσεως του καταναλωτή. Άλλωστε, όπως προκύπτει από τη νομολογία, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν υφίσταται παράβαση των άρθρων 6 και 7 της οδηγίας 93/13, όταν η θετική παρέμβαση του εθνικού δικαστή, προκειμένου να εξαλείψει την ανισότητα μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία, εξαρτάται από τη συναίνεση του καταναλωτή.

70. Κατ' αρχάς, πρέπει να υπομνησθεί η απόφαση *Pannon GSM*, στην οποία το Δικαστήριο επισήμανε την υποχρέωση του εθνικού δικαστή να μην εφαρμόζει ρήτρες, εφόσον κρίνει ότι είναι καταχρηστικές, υπό την προϋπόθεση ότι δεν «αντιτίθεται σε αυτό ο καταναλωτής»⁷³. Προς στήριξη αυτής της θέσεως το Δικαστήριο τόνισε ότι η ανωτέρω υποχρέωση αυτεπάγγελτου ελέγχου είναι αναγκαία, ώστε να διασφαλισθεί η πρακτική αποτελεσματικότητα της επιδιωκόμενης με τις διατάξεις της οδηγίας 93/13 προστασίας. Συγχρόνως, όμως, διευκρίνισε ότι «ο εθνικός δικαστής δεν οφείλει να μην εφαρμόσει την επίδικη ρήτρα αν ο καταναλωτής, αφού ενημερώθηκε προηγουμένως από τον δικαστή, δεν προτίθεται να επικαλεσθεί τον καταχρηστικό και μη δεσμευτικό χαρακτήρα της».

71. Περαιτέρω, πρέπει να ληφθεί υπόψη και η απόφαση στην υπόθεση *Martín Martín*⁷⁴, στην οποία το Δικαστήριο ασχολήθηκε με το αν δύναται εθνικό δικαστήριο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως ενδεχόμενη παράβαση του άρθρου 4 της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος⁷⁵, και να κηρύξει την ακυρότητα συμβάσεως εμπίπτουσας στο πεδίο εφαρμογής της ανωτέρω οδηγίας για τον λόγο ότι ο καταναλωτής δεν ενημερώθηκε σχετικά με το δικαίωμά του υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση, ενώ η ακυρότητα αυτή ουδέποτε προβλήθηκε από τον καταναλωτή ενώπιον των αρμόδιων εθνικών δικαστηρίων⁷⁶. Στην εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο επισήμανε ότι «το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια την υποχρέωση να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως ισχυρισμό αντλούμενο από την παράβαση κοινοτικών διατάξεων, εφόσον η εξέταση του ισχυρισμού αυτού θα τα υποχρέωνε να εγκαταλείψουν την επιβαλλόμενη ουδετερότητά τους, εξερχόμενα των ορίων της ένδικης διαφοράς, όπως προσδιορίστηκε από τους διαδίκους, και στηριζόμενα σε άλλα γεγονότα και περιστάσεις πέραν εκείνων επί των οποίων στηρίζει το αίτημά του ο διάδικος ο οποίος έχει συμφέρον για την εφαρμογή των εν λόγω κοινοτικών διατάξεων»⁷⁷. Το Δικαστήριο διευκρίνισε επίσης ότι «ο ανωτέρω περιορισμός [των αρμοδιοτήτων του εθνικού δικαστή] δικαιολογείται από την αρχή ότι οι διάδικοι έχουν την πρωτοβουλία της δίκης και ότι ο δικαστής δεν μπορεί να ενεργήσει αυτεπαγγέλτως παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπου η παρέμβασή του επιβάλλεται από το δημόσιο συμφέρον»⁷⁸. Τέλος, το Δικαστήριο έκρινε όντως δικαιολογημένη τη θετική παρέμβαση εκ μέρους του εθνικού δικαστή, σε περίπτωση παρόμοια με αυτήν της κύριας δίκης, και μάλιστα με την

72 — Βλ. σημείο 24 των παρούσων προτάσεων.

73 — Απόφαση *Pannon GSM* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 24, σκέψη 35).

74 — Απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2009, C-227/08, *Martín Martín* (Συλλογή 2009, σ. I-11939).

75 — ΕΕ L 372, σ. 31.

76 — Απόφαση *Martín Martín* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 74, σκέψη 18).

77 — Όπ.π., σκέψη 19.

78 — Όπ.π., σκέψη 20.

αιτιολογία ότι το άρθρο 4 της οδηγίας 85/577 ανάγεται στο δημόσιο συμφέρον. Το Δικαστήριο, παραπέμποντας στις προτάσεις μου επί της εν λόγω υποθέσεως⁷⁹, διαπίστωσε ότι «η υποχρέωση ενημερώσεως του άρθρου 4 της οδηγίας 85/577 καταλαμβάνει κεντρική θέση στην όλη οικονομία της, ως ουσιώδης εγγύηση της πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως και, επομένως, της αποτελεσματικής προστασίας των καταναλωτών σύμφωνα με τη βούληση του κοινοτικού νομοθέτη»⁸⁰. Συναφώς, επιβάλλεται να σημειωθεί ότι, κατά το Δικαστήριο, η δυνατότητα να κηρυχθεί άκυρη η επίδικη σύμβαση εμπίπτει στα «κατάλληλα μέτρα» για την προστασία του καταναλωτή κατά την έννοια του άρθρου 4, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας σε περίπτωση παραβιάσεως της σχετικής υποχρεώσεως ενημερώσεως. Ωστόσο, στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφερθεί επίσης ότι το Δικαστήριο, παραπέμποντας στην προαναφερθείσα θέση του στην απόφαση Pannon GSM⁸¹, διευκρίνισε ότι «είναι δυνατόν το επιληφθέν εθνικό δικαστήριο να υποχρεωθεί να λάβει υπόψη του, σε ορισμένες περιπτώσεις, τη βούληση του καταναλωτή να μην ακυρωθεί η επίμαχη σύμβαση»⁸².

72. Τέλος, πρέπει να υπομνησθεί και η απόφαση στην υπόθεση Asturcom Telecomunicaciones, στην οποία ζητήθηκε από το Δικαστήριο να δώσει απάντηση στο ερώτημα αν εθνικό δικαστήριο, το οποίο επιλαμβάνεται αιτήσεως εκδόσεως απογράφου διαιτητικής αποφάσεως που έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου και έχει εκδοθεί ερμηδικούντος του καταναλωτή, υποχρεούται να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας διαιτησίας περιλαμβανομένης σε σύμβαση μεταξύ επαγγελματία και του καταναλωτή αυτού, καθώς και να ακυρώσει την εν λόγω απόφαση⁸³. Αξιοσημείωτη ήταν η διαφοροποίηση της θέσεως του Δικαστηρίου, σε σύγκριση προς την απόφαση Mostaza Claro, καθόσον επισήμανε ότι, αντιθέτως προς τα πραγματικά περιστατικά της άλλης υποθέσεως [Mostaza Claro], ο καταναλωτής «παρέμεινε εντελώς αδρανής κατά τη διάρκεια των διαφόρων διαδικασιών [στο πλαίσιο της διαφοράς του με τον επαγγελματία] και, ειδικότερα, δεν άσκησε αγωγή προς ακύρωση της διαιτητικής αποφάσεως [...] επικαλούμε[ος] τον καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτρας διαιτησίας, οπότε η εν λόγω απόφαση απέκτησε [...] ισχύ δεδικασμένου»⁸⁴. Αντιθέτως προς τις προτάσεις μου⁸⁵, το Δικαστήριο αποφάσισε ότι ο εθνικός δικαστής δεν φέρει σχετική υποχρέωση. Τουναντίον, κατέλιπε στις εθνικές έννομες τάξεις να διευκρινίσουν το ανωτέρω προδικαστικό ερώτημα και περιορίστηκε να ελέγξει αν το επίμαχο ισπανικό δικονομικό δίκαιο τηρούσε τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Το Δικαστήριο δέχτηκε ότι ο εθνικός δικαστής ο οποίος επιλαμβάνεται αιτήσεως εκδόσεως απογράφου υποχρεούται να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας διαιτησίας μόνον εφόσον μπορεί να προβαίνει, σύμφωνα με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες, σε μια τέτοια εξέταση στο πλαίσιο παρόμοιας φύσεως αγωγής του εσωτερικού δικαίου⁸⁶.

73. Η παρατεθείσα νομολογία αποδεικνύει ότι το Δικαστήριο επιδιώκει να ερμηνεύει το δίκαιο της Ένωσης λαμβάνοντας υπόψη δεόντως το ατομικό συμφέρον του καταναλωτή, καθόσον του παρέχει τη δυνατότητα να αποφασίσει ο ίδιος αν επιθυμεί να επικαλεσθεί την προστασία του κατά το δίκαιο των καταναλωτών στο πλαίσιο πολιτικής δίκης, η οποία στηρίζεται κατά μείζονα λόγο στην αρχή της

79 — Βλ. σημεία 55 και 56 των προτάσεών μου της 7ης Μαΐου 2009 στην υπόθεση Martín Martín (απόφαση προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 74).

80 — Απόφαση Martín Martín (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 74, σκέψη 27).

81 — Βλ. σημείο 70 των παρούσων προτάσεων.

82 — Απόφαση Martín Martín (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 74, σκέψη 35).

83 — Απόφαση Asturcom Telecomunicaciones (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25, σκέψη 28).

84 — Απόφαση Asturcom Telecomunicaciones (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25, σκέψη 33).

85 — Βλ. σημείο 82 των προτάσεών μου της 14ης Μαΐου 2009 στην υπόθεση Asturcom Telecomunicaciones (απόφαση προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25).

86 — Απόφαση Asturcom Telecomunicaciones (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25, σκέψεις 53 έως 55 και 59). Από τις πληροφορίες που παρέσχε η Ισπανική Κυβέρνηση το Δικαστήριο συνήγαγε το συμπέρασμα ότι, κατά το ισπανικό δίκαιο, το εθνικό δικαστήριο, το οποίο επιλαμβάνεται αιτήσεως εκδόσεως απογράφου διαιτητικής αποφάσεως που έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, είναι αρμόδιο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως αν ρήτρα διαιτησίας, περιλαμβανόμενη σε σύμβαση μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία, είναι άκυρη λόγω παραβάσεως εθνικών διατάξεων επιτακτικής φύσεως. Η αρμοδιότητα αυτή είχε ασκηθεί στο πλαίσιο αρκετών αποφάσεων, οι οποίες είχαν εκδοθεί προσφάτως από το Audiencia Provincial de Madrid και το Audiencia Nacional. Εντούτοις, το Δικαστήριο μετέθεσε στο αιτούν δικαστήριο το καθήκον να ελέγξει αν η διαφορά η οποία εκκρεμούσε ενώπιόν του συνιστούσε επίσης αντίστοιχη περίπτωση.

διαθέσεως⁸⁷. Αυτή η προσέγγιση της δικονομικής θέσεως του καταναλωτή συνάδει επίσης με την έννοια του καταναλωτή που έχει διαμορφωθεί στη νομολογία⁸⁸, ο οποίος «έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος». Η εν λόγω προσέγγιση που αναπτύχθηκε στην απόφαση Pannon GSM έχει την ιδιαιτερότητα ότι δεν επιβάλλει στον καταναλωτή κάποια αναγκαστική προστασία, αλλά κατευθύνεται περισσότερο προς την προστασία του καταναλωτή μέσω της πληροφόρησης. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη ότι σε ορισμένες περιπτώσεις ο καταναλωτής ενδέχεται να προτιμά την εφαρμογή της επίμαχης ρήτρας, για παράδειγμα, εάν πρόκειται για συμφωνία δικαιοδοσίας και ο καταναλωτής επιθυμεί η υπόθεση να εκδικασθεί στον προβλεπόμενο από τη ρήτρα τόπο⁸⁹. Αντιθέτως, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του και την παραίτηση του καταναλωτή από την εξασφάλιση των δικαιωμάτων του, όπως προκύπτει από την απόφαση Asturcom Telecomunicaciones. Συναφώς, η απορρέουσα από το δίκαιο της Ένωσης υποχρέωση των εθνικών δικαστηρίων, να προστατεύουν, ενεργητικώς, τον καταναλωτή από τις καταχρηστικές ρήτρες, επιβάλλεται προφανώς μόνο στον βαθμό που το επιτρέπει το εθνικό δικονομικό δίκαιο.

74. Κατόπιν τούτων, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η πρακτική αποτελεσματικότητα του συστήματος που θεσπίζει η οδηγία 93/13 δεν θίγεται από την υποχρέωση του εθνικού δικαστή να κρίνει *a limine* και αυτεπαγγέλτως αν έχει δεσμευτική ισχύ καταχρηστική ρήτρα περιλαμβανόμενη σε σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης. Στο σημείο αυτό, μπορεί να γίνει δεκτή η άποψη την οποία υποστηρίζουν ομοθυμώς όλοι οι μετέχοντες στη διαδικασία, ότι, όσον αφορά την εξασφάλιση της προστασίας του καταναλωτή από αξιώσεις οι οποίες στηρίζονται σε καταχρηστικές συμβατικές ρήτρες, αρκεί προφανώς ο καταναλωτής κατά του οποίου έχει ζητηθεί η έκδοση διαταγής πληρωμής να έχει τη δυνατότητα να αμυνθεί δικαστικώς ασκώντας ανακοπή, όπως προβλέπεται κατά κανόνα στο πλαίσιο της εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Συναφώς, δεν διαπιστώνεται παραβίαση της αρχής της αποτελεσματικότητας.

75. Αυτές οι σκέψεις αφορούν, ασφαλώς, μόνον την προστασία του καταναλωτή. Δεν είναι δυνατόν όμως να μην σημειωθεί ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 επιτάσσει ρητώς τη λήψη κατάλληλων και αποτελεσματικών μέτρων και «προς το συμφέρον [...] των ανταγωνιζομένων επαγγελματιών». Δηλαδή, πρέπει να προβλεφθούν διαδικασίες οι οποίες να λαμβάνουν υπόψη εξίσου τα συμφέροντα αμφότερον των συμβαλλομένων. Επιβάλλεται, σχετικά, η διαπίστωση ότι η μετατόπιση του ελέγχου του καταχρηστικού χαρακτήρα σε στάδιο κατ' αντιμωλία διαδικασίας, η οποία κινείται κατόπιν ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος, μπορεί να αποκλείσει συγχρόνως τον κίνδυνο

87 — Τούτο επισημαίνει και ο Tinzo, V., «Il potere del giudice di rilevazione della nullità di protezione», *Diritto del commercio internazionale*, 2011, σ. 584. Κατά τον συγγραφέα, ο εθνικός δικαστής πρέπει να ερωτήσει τον καταναλωτή αν επιθυμεί τη διατήρηση της ισχύος της επίμαχης καταχρηστικής ρήτρας πριν την κηρύξει μη δεσμευτική. Κρίσιμη, λοιπόν, είναι εν τέλει μόνον η βούληση του καταναλωτή. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι από τη θέση την οποία ανέπτυξε το Δικαστήριο απορρέει ένα δόγμα το οποίο επιδιώκει να συγκεράσει τον σκοπό προστασίας των καταναλωτών της οδηγίας 93/13 και την αρχή της διατηρήσεως των συμβατικών σχέσεων. Ομοίως και ο Milanesi, S., «Le pronunce Pannon ed Eva Martín Martín sulla rilevanza d'ufficio delle nullità di protezione», *Giurisprudenza commerciale*, 2010, τόμος II, σ. 805, ο οποίος δέχεται επίσης την προσέγγιση του Δικαστηρίου, διότι αυτή λαμβάνει υπόψη την αρχή της σχετικής ακυρότητας («nullità di protezione», «protective nullity»). Κατά τον συγγραφέα, η εν λόγω προσέγγιση εξασφαλίζει την ισορροπία δυνάμεων στην κατ' αντιμωλία διαδικασία.

88 — Βλ., σχετικά με την έννοια του καταναλωτή στη νομολογία του Δικαστηρίου, τις αποφάσεις της 16ης Ιανουαρίου 1992, C-373/90, X (Συλλογή 1992, σ. I-131, σκέψεις 15 και 16), της 16ης Ιουλίου 1998, C-210/96, Gut Springenheide και Tuský (Συλλογή 1998, σ. I-4657, σκέψη 31), της 4ης Μαΐου 1999, C-108/97 και C-109/97, Windsurfing Chiemsee (Συλλογή 1999, σ. I-2779, σκέψη 29), της 13ης Ιανουαρίου 2000, C-220/98, Estée Lauder (Συλλογή 2000, σ. I-117, σκέψη 27), της 21ης Ιουνίου 2001, C-30/99, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Συλλογή 2001, σ. I-4619, σκέψη 32), της 24ης Οκτωβρίου 2002, C-99/01, Linhart και Biffi (Συλλογή 2002, σ. I-9375, σκέψη 31), της 8ης Απριλίου 2003, C-44/01, Pippig Augenoptik (Συλλογή 2003, σ. I-3095, σκέψη 55), της 12ης Φεβρουαρίου 2004, C-363/99, Koninklijke KPN Nederland (Συλλογή 2004, σ. I-1619, σκέψη 77), και C-218/01, Henkel (Συλλογή 2004, σ. I-1725, σκέψη 50), της 9ης Μαρτίου 2006, C-421/04, Matratzen Concord (Συλλογή 2006, σ. I-2303, σκέψη 24), και της 19ης Σεπτεμβρίου 2006, C-356/04, Lidl Belgium (Συλλογή 2006, σ. I-8501, σκέψη 78).

89 — Συναφώς, Heinig, J., «Die AGB-Kontrolle von Gerichtsstandsklauseln — zum Urteil Pannon des EuGH», *Europäische Zeitschrift zum Wirtschaftsrecht*, 24/2009, σ. 885. Επίσης, η Josipović, T., «Verbraucherschutz in der Republik Kroatien», *Konsumentenschutz in Zentral- und Osteuropa* (επιμέλεια: Rudolf Welser), Βιέννη, 2010, σ. 72, υπογραμμίζει αυτήν την ιδιαιτερότητα της σχετικής προσεγγίσεως στη νομολογία του Δικαστηρίου. Εντούτοις, κατά την εκτίμηση της συγγραφέα, η εν λόγω νομολογία δεν έχει εφαρμοσθεί ακόμη στην Κροατία, ως προσχωρούν κράτος, διότι το εθνικό δίκαιο προβλέπει μόνον την ακυρότητα καταχρηστικής ρήτρας. Συνεπώς, δεν θα ήταν δυνατή η διατήρηση της ισχύος της, εάν το επιθυμούσε ο καταναλωτής.

ο εθνικός δικαστής να διαπιστώσει τη μη δεσμευτική ισχύ συγκεκριμένης συμβατικής ρήτρας χωρίς να δοθεί, προηγουμένως, στον επαγγελματία η δυνατότητα να λάβει θέση. Με τον τρόπο αυτόν, όπως ορθώς υποστηρίζει η Επιτροπή⁹⁰, εξασφαλίζεται δεόντως η αποτελεσματικότητα της ένδικης προστασίας του επαγγελματία.

Ενδιάμεσο συμπέρασμα

76. Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας δεν επιβάλλουν στον εθνικό δικαστή την υποχρέωση να κρίνει *a limine* και αυτεπαγγέλτως αν έχει δεσμευτική ισχύ καταχρηστική ρήτρα περιλαμβανόμενη σε σύμβαση καταναλωτικής πίστεως. Ως εκ τούτου, δεν θεωρώ ότι είναι αναγκαίο να περιορισθεί η δικονομική αυτονομία των κρατών μελών, προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία των καταναλωτών.

3. Τελικά συμπεράσματα

α) Η απουσία υποχρέωσης απορρέουσας από το δίκαιο της Ένωσης για άσκηση αυτεπάγγελτου και *a limine* ελέγχου στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής

77. Κατόπιν τούτων, συνάγω ως τελικό συμπέρασμα ότι η εφαρμογή της νομολογίας *Rénzügyi* δεν είναι δυνατή στην περίπτωση της κύριας δίκης. Κατ' αρχάς, δεν συνηγορούν υπέρ της εφαρμογής αυτής οι διαφορετικές περιστάσεις στις οποίες στηρίζονται οι δύο υποθέσεις, κυρίως, η δικονομική κατάσταση⁹¹ —η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής σε σύγκριση προς την κατ' αντιμωλία διαδικασία—, καθώς και το είδος της συμβατικής ρήτρας⁹² —ρήτρα επί της ουσίας σε σύγκριση προς συμφωνία δικαιοδοσίας— που απασχολούν το εθνικό δικαστήριο. Επιπλέον επιχείρημα κατά της εφαρμογής αυτής της νομολογίας στην περίπτωση της κύριας δίκης συνιστά το γεγονός ότι η υποχρέωση *a limine* και αυτεπάγγελτης κρίσεως σχετικά με τη μη δεσμευτική ισχύ καταχρηστικής ρήτρας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστεως, θα προκαλούσε θεμελιώδη μεταβολή στη λειτουργία της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής⁹³, η οποία θα περιόριζε τη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών, μολονότι αυτό δεν θα ήταν αναγκαίο προκειμένου να εξασφαλισθεί η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας 93/13⁹⁴. Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι υφίσταται σχετική υποχρέωση του εθνικού δικαστή απορρέουσα από το δίκαιο της Ένωσης.

78. Εφόσον το δίκαιο της Ένωσης δεν επιτάσσει σχετικό καθήκον του εθνικού δικαστή, δεν υφίσταται παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, εάν ο εθνικός δικαστής παραλείψει να αποφανθεί αυτεπαγγέλτως και *a limine* επί της μη δεσμευτικής ισχύος ρήτρας περί τόκων υπερημερίας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστεως.

β) Η εξουσιοδότηση των κρατών μελών για τη θέσπιση αυστηρότερων διατάξεων

79. Εντούτοις, πρέπει να υπομνησθεί ότι η οδηγία 93/13, όπως συνάγεται σαφώς από τη δωδέκατη αιτιολογική της σκέψη, προχωρεί μόνο σε μερική και κατ' ελάχιστο περιεχόμενο εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών περί καταχρηστικών ρητρών⁹⁵. Βασική κανονιστική έκφραση αυτής της αρχής της κατ' ελάχιστο περιεχόμενο εναρμόνισης στην οποία στηρίζεται η εν λόγω οδηγία αποτελεί η παρεχόμενη με το άρθρο 8 εξουσιοδότηση που προβλέπει ρητώς το δικαίωμα των κρατών μελών να θεσπίζουν ή διατηρούν, στον τομέα που διέπεται από την εν λόγω οδηγία, αυστηρότερες διατάξεις

90 — Βλ. σημείο 68 του υπομνήματος της Επιτροπής.

91 — Βλ. σημεία 35 επ. των παρουσών προτάσεων.

92 — Βλ. σημεία 37 επ. των παρουσών προτάσεων.

93 — Βλ. σημεία 48 επ. των παρουσών προτάσεων.

94 — Βλ. σημεία 69 επ. των παρουσών προτάσεων.

95 — Βλ. απόφαση της 3ης Ιουνίου 2010, C-484/08, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (Συλλογή 2010, σ. I-4785, σκέψεις 28 και 29).

σύμφωνες προς τη Συνθήκη, για να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή. Όπως έχω διευκρινίσει με τις προτάσεις μου επί της υποθέσεως *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, αυτή η αρχή της κατ' ελάχιστο περιεχόμενο εναρμόνισης παρέχει στα κράτη μέλη σημαντικό περιθώριο διακριτικής ευχέρειας⁹⁶, που περιορίζεται μόνον από τα γενικά όρια του δικαίου της Ένωσης, πρωτίστως δε από το πρωτογενές δίκαιο⁹⁷. Συνεπώς, τα κράτη μέλη είναι, κατ' αρχήν, ελεύθερα να προβλέπουν στους οικείους κώδικες πολιτικής δικονομίας υποχρέωση των δικαστηρίων τους να ελέγχουν αυτεπαγγέλτως και *a limine* τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

Γ — Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

80. Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα χρήζει αναδιατυπώσεως, προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στον εθνικό δικαστή. Πράγματι, εφόσον κατά το γράμμα αυτού του ερωτήματος ζητείται από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το άρθρο 83 του RDL 1/2007 κατά τρόπο σύμφωνο προς το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 και προς το άρθρο 2 της οδηγίας 2009/22, το εν λόγω ερώτημα θα έπρεπε να κριθεί ως απαράδεκτο ελλείψει παραδεκτού αντικειμένου ερμηνείας⁹⁸.

81. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφαινεται, στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, επί της συμβατότητας του εθνικού δικαίου με το δίκαιο της Ένωσης ούτε να ερμηνεύει το εθνικό δίκαιο. Αντιθέτως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα σχετικά με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνευτικά στοιχεία που θα επιτρέψουν στο εν λόγω δικαστήριο να εκτιμήσει τη συμβατότητα αυτή προκειμένου να εκδώσει απόφαση στην υπόθεση της οποίας έχει επιληφθεί⁹⁹. Προς τον σκοπό αυτόν, το Δικαστήριο πρέπει να συναγάγει από το σύνολο των στοιχείων που παρέσχε το εθνικό δικαστήριο και, ιδίως, από την αιτιολογία της διατάξεως περί παραπομπής τα στοιχεία του δικαίου της Ένωσης που χρειάζονται ερμηνεία, λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο της διαφοράς¹⁰⁰.

82. Ως προς το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να ληφθούν υπόψη τόσο τα ζητήματα της κύριας δίκης τα οποία αναλύονται στη διάταξη περί παραπομπής όσο και το πρώτο προδικαστικό ερώτημα («η ακυρότητα και η προσαρμογή ρήτρας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστεως»), και να θεωρηθεί ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσία, να ερμηνευθεί το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13. Συγκεκριμένα, ζητεί να διευκρινισθεί εάν είναι αρμόδιο να αντικαταστήσει συμβατική ρήτρα καταχρηστικού χαρακτήρα με άλλη ρήτρα η οποία δεν θεωρείται καταχρηστική, δεδομένης της έννομης συνέπειας της μη δεσμευτικής ισχύος των καταχρηστικών ρητρών για τον καταναλωτή, η οποία προβλέπεται από την ανωτέρω διάταξη της οδηγίας.

83. Κατά την εκτίμησή μου, η απάντηση σε αυτό το ερώτημα προκύπτει τόσο από το γράμμα όσο και από τον ρυθμιστικό σκοπό του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13.

96 — Βλ. τις προτάσεις μου της 29ης Οκτωβρίου 2009 στην υπόθεση *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (απόφαση προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 95, σημείο 86).

97 — Τα κράτη μέλη οφείλουν, κατά την άσκηση της εξουσίας που τους παρέχει το άρθρο 8 της οδηγίας, να τηρούν τα γενικά όρια του δικαίου της Ένωσης. Με τον όρο αυτό νοούνται το πρωτογενές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένων των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και το λοιπό παράγωγο δίκαιο (βλ. Καρποπούλου, Ε., *Das Recht der missbräuchlichen Klausel in der Europäischen Union*, Tübingen, 1997, σ. 163).

98 — Βλ. Neisser, H./Verschraegen, B., *Die Europäische Union — Anspruch und Wirklichkeit*, Βιέννη, 2001, σ. 297, σημείο 14.103· Koenig, C./Pechstein, M./Sander, C., *EU-/EG-Prozessrecht*, 2η έκδοση, Tübingen, 2002, σ. 401, σημείο 767· Leanerts, K./Arts, D./Maselis, I., *Procedural Law of the European Union*, 2η έκδοση, Λονδίνο, 2006, σ. 174 επ.

99 — Βλ. αποφάσεις της 2ας Δεκεμβρίου 1964, 24/64, Dingemans (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 1227), της 1ης Δεκεμβρίου 1965, 33/65, Dekker (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 195), της 22ας Μαρτίου 1972, 80/71, Merluzzi (Rec. 1972, σ. 175), της 15ης Δεκεμβρίου 1993, C-292/92, Hünermund κ.λπ. (Συλλογή 1993, σ. I-6787, σκέψη 8), της 23ης Μαρτίου 2006, C-237/04, Enirisorse (Συλλογή 2006, σ. I-2843, σκέψη 24), της 31ης Ιανουαρίου 2008, C-380/05, Centro Europa 7 (Συλλογή 2008, σ. I-349, σκέψεις 49 και 50), και της 16ης Δεκεμβρίου 2008, C-213/07, Μηχανική (Συλλογή 2008, σ. I-9999, σκέψη 51).

100 — Βλ. αποφάσεις της 18ης Νοεμβρίου 1999, C-107/98, Teckal (Συλλογή 1999, σ. I-8121, σκέψη 34), της 22ας Ιουνίου 2000, C-425/98, Marca Mode (Συλλογή 2000, σ. I-4861, σκέψη 21), της 10ης Μαΐου 2001, C-223/99 και C-260/99, Agorà και Excelsior (Συλλογή 2001, σ. I-3605, σκέψη 24).

84. Κατ' αρχάς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η οδηγία 93/13 δεν προβλέπει ρητώς ούτε «αντικατάσταση» καταχρηστικών ρητρών ούτε σχετική δικαστική αρμοδιότητα. Αντ' αυτού, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει ως έννομη συνέπεια μόνον τη «μη δεσμευτική ισχύ» αυτών των ρητρών για τους καταναλωτές¹⁰¹. Ανάλογο είναι και το περιεχόμενο της εικοστής πρώτης αιτιολογικής σκέψεως. Αυτή η προϋπόθεση, ως έχει, είναι υποχρεωτική για τα κράτη μέλη και ως εκ τούτου, δεν επιτρέπεται καμία παρέκκλιση. Σύμφωνα με τον σκοπό του, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας πρέπει και στο πλαίσιο της μεταφοράς του στην εσωτερική έννομη τάξη να παράγει ως υποχρεωτική έννομη συνέπεια τη μη δεσμευτική ισχύ καταχρηστικών ρητρών ως προς την οποία δεν χωρεί συμβατική παρέκκλιση.

85. Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει ότι, μετά τη διαπίστωση της μη δεσμευτικής ισχύος καταχρηστικής ρήτρας, η σύμβαση «εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους», εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες. Συναφώς, κατά την εικοστή πρώτη αιτιολογική σκέψη «η σύμβαση θα εξακολουθεί να δεσμεύει τα συμβαλλόμενα μέρη σύμφωνα με τους ίδιους όρους». Επομένως, η ρύθμιση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μετά την εξάλειψη των καταχρηστικών ρητρών πρέπει να διατηρηθεί η ισχύς της συμβάσεως με τους λοιπούς όρους και χωρίς τροποποιήσεις, εφόσον τούτο είναι δυνατόν από νομικής απόψεως, αποκλείοντας, εξ ορισμού, οποιαδήποτε αντικατάσταση ρητρών ή προσαρμογή της συμβάσεως.

86. Περαιτέρω, από την προσεκτικότερη εξέταση του ρυθμιστικού σκοπού του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας προκύπτουν επιπλέον επιχειρήματα κατά της αρμοδιότητας του εθνικού δικαστή να προσαρμόσει σχετική ρήτρα. Όπως επισημάνθηκε ήδη, η διαπίστωση της μη δεσμευτικής ισχύος καταχρηστικών ρητρών από τον εθνικό δικαστή έχει ως σκοπό να μην παραμείνει ο καταναλωτής δεσμευμένος από ρήτρες αυτού του είδους. Συγχρόνως, όμως, εξυπηρετείται και ένας πρόσθετος, μακροπρόθεσμος σκοπός της οδηγίας 93/13, ήτοι να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συναλλαγές, όπως ορίζει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας. Προς τον σκοπό αυτόν, η οδηγία 93/13 χρησιμοποιεί, όπως ρητώς έχει αναγνωρίσει το Δικαστήριο στη νομολογία του, το αποτρεπτικό αποτέλεσμα το οποίο παράγεται για τον επαγγελματία από τον δικαστικό έλεγχο του καταχρηστικού χαρακτήρα¹⁰².

87. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν η προσαρμογή συμβάσεως διά αντικαταστάσεως σχετικής ρήτρας από άλλη, όπως συνέβη στην περίπτωση της κύριας δίκης, αντίκειται στις διατάξεις της οδηγίας 93/13, πρέπει να εξετασθεί αν αυτή η προσαρμογή μπορεί να περιορίσει σε σημαντικό βαθμό το αποτρεπτικό αποτέλεσμα το οποίο παράγει ο έλεγχος του καταχρηστικού χαρακτήρα. Στην περίπτωση αυτή, δεν θα εξασφαλιζόταν πλέον η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας και ως εκ τούτου, θα συνέτρεχε παράβαση της απαγορεύσεως που απορρέει από το δίκαιο της Ένωσης, κατά την οποία οι πράξεις μεταφοράς εκ μέρους των κρατών μελών δεν μπορούν να ματαιώνουν τον σκοπό οδηγίας.

88. Τέτοια προσαρμογή της συμβάσεως θα είχε ως συνέπεια τη σημαντική μείωση των κινδύνων που διατρέχει ο επαγγελματίας λόγω της χρησιμοποίησεως καταχρηστικών ρητρών στις συναλλαγές. Ενώ ο επαγγελματίας πρέπει να συνεκτιμά τον ενδεχόμενο κίνδυνο, ότι σε περίπτωση που διαπιστωθεί η μη δεσμευτική ισχύς ρήτρας θα εξακολουθεί να δεσμεύεται από μια, υπό όρους, λιγότερο ευνοϊκή σύμβαση, η προσαρμογή κατά την ανωτέρω έννοια θα αποκαθιστούσε τη νομιμότητα των συμβατικών

101 — Βλ. Καρπορούλου, Ε., ό.π. (υποσημείωση 97), σ. 151, η οποία επισημαίνει επίσης ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 δεν προβλέπει, κατ' αρχήν, καμία «αντικατάσταση» των μη δεσμευτικών ρητρών. Αντιθέτως, πρέπει να εξακολουθήσει η ισχύς της συμβάσεως χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι καταχρηστικές επιβαρύνσεις του καταναλωτή.

102 — Βλ. σημείο 30 των παρούσων προτάσεων.

όρων δημιουργώντας, εν τέλει, μια αποδεκτή κατάσταση για τον επαγγελματία¹⁰³. Εξάλλου, και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο καταχρηστικός χαρακτήρας μίας ή περισσότερων ρητρών θα καθιστούσε συνολικώς άκυρη τη σύμβαση, ο επαγγελματίας μπορεί να στηριχθεί στη διατήρηση της ισχύος της συμβάσεως η οποία δύναται, υπό όρους, να μην είναι επωφελής για τον καταναλωτή. Η θεραπεία των λόγων ακυρότητας της συμβάσεως, καθώς και η εξάλειψη των κινδύνων για τον επαγγελματία θα μπορούσαν να έχουν το αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό το οποίο επιδιώκει ο νομοθέτης της οδηγίας. Ενδέχεται, δηλαδή, να παροτρύνουν τον επαγγελματία απλώς «να δοκιμάσει την τύχη του» περιλαμβάνοντας στη σύμβαση όσο το δυνατόν περισσότερες καταχρηστικές ρήτρες και ελπίζοντας ότι σημαντικό ποσοστό αυτών θα διαφύγει της προσοχής του εθνικού δικαστή. Όπως ορθώς παρατηρεί η Επιτροπή¹⁰⁴, αυτό το νομικό καθεστώς θα μπορούσε να συνιστά εν τέλει πρόκληση για τον επαγγελματία, εφόσον η προσπάθεια του να επιβάλει τις ρήτρες του στον καταναλωτή δεν θα είχε καμία επίπτωση για τον ίδιο. Τα παραδείγματα αυτά μαρτυρούν ότι η δυνατότητα εκ των υστέρων προσαρμογής της συμβάσεως από τον δικαστή δεν θα αποδυνάμωνε απλώς την αποτρεπτική λειτουργία η οποία απορρέει από το άρθρο 6 της οδηγίας, αλλά θα προκαλούσε και το αντίθετο αποτέλεσμα. Με τον τρόπο αυτόν θα ματαιώνονταν οι σκοποί της οδηγίας 93/13.

89. Λαμβανομένου υπόψη αυτού του πορίσματος, πρέπει να θεωρηθεί ότι περιορίζεται η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας 93/13. Κατά συνέπεια, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αποκλείει εθνική ρύθμιση όπως αυτή του άρθρου 83 του RDL 1/2007, η οποία παρέχει τη δυνατότητα στο εθνικό δικαστήριο να αντικαταστήσει ρήτρα καταχρηστικού χαρακτήρα με άλλη ρήτρα η οποία δεν θεωρείται καταχρηστική¹⁰⁵. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει αυτήν την εθνική ρύθμιση κατά τρόπο σύμφωνο προς την οδηγία. Όταν εφαρμόζει το εσωτερικό δίκαιο, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να ερμηνεύει το εθνικό δίκαιο, στο μέτρο του δυνατού, υπό το πρίσμα του γράμματος και του σκοπού της οδηγίας, ώστε να επιτευχθεί το αποτέλεσμα που αυτή επιδιώκει, συμμορφούμενο έτσι προς το άρθρο 288, παράγραφος 3, ΕΚ¹⁰⁶.

Δ — Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

90. Περαιτέρω, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να αποσαφηνισθεί αν μπορεί να αποκλεισθεί ο αυτεπάγγελτος και *a limine* δικαστικός έλεγχος, όταν παρέχονται σαφή στοιχεία όσον αφορά συγκεκριμένες πτυχές της συμβάσεως δανείου, όπως προβλέπεται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής διαδικασίας διαταγής πληρωμής. Το αιτούν δικαστήριο εννοεί τη ρύθμιση του άρθρου 7 του κανονισμού 1896/2006 σχετικά με την ευρωπαϊκή διαδικασία διαταγής πληρωμής, βάσει της οποίας η αίτηση εκδόσεως ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής πρέπει να περιλαμβάνει ορισμένες πληροφορίες οι οποίες απαριθμούνται συγκεκριμένα στην παράγραφο 2. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται στην υποθετική περίπτωση κατά την οποία ο καθορισμός συγκεκριμένων ουσιαστικών προϋποθέσεων θα μπορούσε να αντισταθμίσει, υπό ορισμένες συνθήκες, την έλλειψη δυνατότητας ελέγχου *a limine*¹⁰⁷. Ο λόγος αυτών των επισημάνσεων είναι προφανώς ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, το ισπανικό δίκαιο δεν επιβάλλει την παροχή στοιχείων αυτού του είδους.

103 — Συναφώς, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι επισημάνσεις στο σημείο 80 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα A. Tizzano της 22ας Σεπτεμβρίου 2005 στην υπόθεση C-302/04, Υνος (απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2006, Συλλογή 2006, σ. I-371). Όπως ορθώς διαπιστώνει στο σημείο αυτό, «η οδηγία 93/13 έχει σκοπό να αποκαταστήσει την ισορροπία στις συμβατικές σχέσεις του καταναλωτή με τον επαγγελματία, εμποδίζοντας να δεσμεύεται ο καταναλωτής από μια καταχρηστική ρήτρα, και όχι να διαφυλάξει τη συμβατική αυτονομία των μερών, και πολύ λιγότερο τη συμβατική αυτονομία του επαγγελματία ο οποίος, αντιθέτως, θα μπορούσε να έχει κάθε συμφέρον να ελευθερωθεί από τις υποχρεώσεις μιας συμβάσεως η οποία, άπαξ αποκατασταθεί η ισορροπία, είναι λιγότερο επωφελής γι' αυτόν». Υπό αυτό το πρίσμα, η προσαρμογή της συμβάσεως θα λειτουργούσε, εν τέλει, μόνον προς το συμφέρον του επαγγελματία, το οποίο όμως, κατά την άποψη του γενικού εισαγγελέα, δεν εμπίπτει στον σκοπό της οδηγίας 93/13.

104 — Βλ. σημείο 55 του υπομνήματος της Επιτροπής.

105 — Βλ. Pfeiffer, T., σε: *Das Recht der Europäischen Union - Kommentar* (επιμέλεια: E. Grabitz/M. Hilf), τόμος IV, A5, άρθρο 6, σημείο 7, σ. 2, ο οποίος θεωρεί ότι δεν συνάδει, κατά κανόνα, με την οδηγία 93/13 ο «περιορισμός με σκοπό τη διατήρηση ισχύος», δηλαδή η διατήρηση της ισχύος των καταχρηστικών ρητρών όσον αφορά μόνον το νόμιμο τμήμα του περιεχομένου τους.

106 — Βλ. απόφαση της 9ης Μαρτίου 2004, C-397/01 έως C-403/01, Pfeiffer (Συλλογή 2004, σ. I-8835, σκέψη 113).

107 — Βλ. σημείο 4.2 της διατάξεως περί παραπομπής.

91. Εντούτοις, δεν διευκρινίζεται, εν τέλει, ο ουσιαστικός σκοπός του εν λόγω προδικαστικού ερωτήματος. Το ερώτημα θα μπορούσε, αφενός, όπως προτείνουν η Ισπανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή¹⁰⁸, να θεωρηθεί ότι είναι υποθετικής φύσεως και ως εκ τούτου, απαράδεκτο κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, καθόσον σκοπεί στην ερμηνεία του κανονισμού 1896/2006, ενώ η περίπτωση της κύριας δίκης αφορά μόνον εθνική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής η οποία υπόκειται αποκλειστικώς στις διατάξεις του ισπανικού αστικού δικονομικού δικαίου. Σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο, οσάκις τα υποβαλλόμενα από τα εθνικά δικαστήρια προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, υποχρεούται κατ' αρχήν να αποφαινεται¹⁰⁹, εκτός αν είναι πρόδηλο ότι με το προδικαστικό ερώτημα επιδιώκεται, στην πραγματικότητα, να οδηγηθεί το Δικαστήριο σε έκδοση αποφάσεως μέσω μιας κατασκευασμένης διαφοράς ή να διατυπώσει συμβουλευτικές γνώμες επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, ή ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κυρίας δίκης, ή ακόμα ότι το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν¹¹⁰.

92. Ωστόσο, ο εκ πρώτης όψεως υποθετικός χαρακτήρας του προδικαστικού ερωτήματος αναιρείται εάν το εν λόγω ερώτημα ερμηνευθεί υπό το πρίσμα των περαιτέρω επισημάνσεων του αιτούντος δικαστηρίου, από τις οποίες προκύπτει ότι ζητείται να διευκρινισθούν οι απαιτήσεις που ενδεχομένως απορρέουν από τον κανονισμό 1896/2006 όσον αφορά τις προϋποθέσεις επί του περιεχομένου αιτήσεως εκδόσεως διαταγής πληρωμής στο πλαίσιο της αντίστοιχης εθνικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα, στη διάταξη περί παραπομπής το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται στην «αναλογική εφαρμογή» του κανονισμού 1896/2006. Εντούτοις, η αναλογική εφαρμογή της ρυθμίσεως που περιλαμβάνεται στο άρθρο 7 του κανονισμού 1896/2006 θα είχε ως τελικό αποτέλεσμα την εναρμόνιση του εθνικού δικονομικού δικαίου την οποία δεν επεδίωξε ο νομοθέτης της Ένωσης. Όπως προκύπτει από τη δέκατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1896/2006, «η διαδικασία που θεσπίζει ο παρών κανονισμός θα πρέπει να αποτελέσει συμπληρωματικό και προαιρετικό μέσο για τον αιτούντα, ο οποίος διατηρεί την πλήρη ευχέρεια προσφυγής στη διαδικασία που προβλέπει το εθνικό δίκαιο». Η έννοια της ευρωπαϊκής διαδικασίας διαταγής πληρωμής, η οποία αναπτύχθηκε από τον νομοθέτη της Ένωσης ως συμπληρωματική και προαιρετική διαδικασία με σκοπό τη διασυννοριακή είσπραξη μη αμφισβητούμενων χρηματικών αξιώσεων, καθιστά πρόδηλο ότι είχε προβλεφθεί η συνύπαρξη της εθνικής και της ευρωπαϊκής διαδικασίας¹¹¹. Η σχέση του κανονισμού με το εθνικό δίκαιο αποσαφηνίζεται στη δεύτερη πρόταση της ανωτέρω αιτιολογικής σκέψεως η οποία ορίζει ρητώς ότι «ο παρών κανονισμός δεν αντικαθιστά, ούτε εναρμονίζει τους υφιστάμενους μηχανισμούς

108 — Βλ. σημείο 72 του υπομνήματος της Επιτροπής και σημείο 41 του υπομνήματος του Βασιλείου της Ισπανίας.

109 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2001, C-379/98, PreussenElektra (Συλλογή 2001, σ. I-2099, σκέψη 38), της 22ας Μαΐου 2003, C-18/01, Korhonen κ.λπ. (Συλλογή 2003, σ. I-5321, σκέψη 19), της 5ης Φεβρουαρίου 2004, C-380/01, Schneider (Συλλογή 2004, σ. I-1389, σκέψη 21), της 19ης Απριλίου 2007, C-295/05, Asemfo (Συλλογή 2007, σ. I-2999, σκέψη 30), και της 23ης Απριλίου 2009, C-261/07 και C-299/07, VTB-VAB (Συλλογή 2009, σ. I-2949, σκέψη 32).

110 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1981, 244/80, Foglia κατά Novello (Συλλογή 1981, σ. 3045, σκέψη 18), της 15ης Ιουνίου 1995, C-422/93 έως C-424/93, Zabala Erasun κ.λπ. (Συλλογή 1995, σ. I-1567, σκέψη 29), της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, Bosman (Συλλογή 1995, σ. I-4921, σκέψη 61), της 12ης Μαρτίου 1998, C-314/96, Djabali (Συλλογή 1998, σ. I-1149, σκέψη 19), PreussenElektra (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 109, σκέψη 39), της 5ης Φεβρουαρίου 2004, Schneider (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 109, σκέψη 22), της 1ης Απριλίου 2008, C-212/06, Gouvernement de la Communauté française και Gouvernement wallon (Συλλογή 2008, σ. I-1683, σκέψη 29), και της 23ης Απριλίου 2009, VTB-VAB (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 109, σκέψη 33).

111 — Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 1896/2006, ο αιτών δεν κωλύεται «να επιδιώξει την ικανοποίηση αξίωσης κάνοντας χρήση άλλης διαδικασίας προβλεπόμενης από το δίκαιο κράτους μέλους ή από το κοινοτικό δίκαιο». Από τη διάταξη αυτή, ο Gruber, U., ό.π. (υποσημείωση 14), σ. 279, σκέψη 21, συνάγει το συμπέρασμα ότι ο κανονισμός δεν αποκλείει τις υφιστάμενες εθνικές διαγνωστικές διαδικασίες και διαδικασίες εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Ως εκ τούτου, ο δανειστής μπορεί να προσφύγει εναλλακτικά, αντί στην προβλεπόμενη από τον κανονισμό διαδικασία, στις προϋφιστάμενες εθνικές διαδικασίες εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Εφόσον η εθνική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής παρέχει τίτλο, ο δανειστής μπορεί να αναγνωρίσει αυτόν τον τίτλο κατά τον κανονισμό (ΕΚ) 805/2004 ως ευρωπαϊκό εκτελεστό τίτλο και να τον εκτελέσει στα άλλα κράτη μέλη χωρίς να απαιτείται προηγούμενη κήρυξη εκτελεστότητας σε κάθε κράτος μέλος.

είσπραξης μη αμφισβητούμενων αξιώσεων δυνάμει του εθνικού δικαίου». Συνεπώς, από τον κανονισμό 1896/2006 δεν απορρέουν δεσμευτικές προϋποθέσεις¹¹² όσον αφορά τη διαμόρφωση του περιεχομένου αιτήσεως εκδόσεως διαταγής πληρωμής στο πλαίσιο της αντίστοιχης εθνικής διαδικασίας.

93. Εν πάση περιπτώσει, η απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα προκύπτει από τα όσα εξέθεσα σχετικά με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα. Δηλαδή, το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη να εντάξουν στην εθνική έννομη τάξη τους τον αυτεπάγγελτο και a limine έλεγχο του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικών ρητρών στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Εντούτοις, τέτοια πρόβλεψη επιτρέπεται δυνάμει της εξουσιοδοτικής βάσης του άρθρου 8 της οδηγίας 93/13 με σκοπό την προστασία των καταναλωτών.

Ε — Επί του τέταρτου και του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος

94. Αμφιβολίες εγείρονται και όσον αφορά την ανάγκη απαντήσεως στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα. Πράγματι, εφόσον αυτό σκοπεί στην ερμηνεία της οδηγίας 2008/48, πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι η οδηγία αυτή δεν μπορεί να εφαρμοσθεί *ratione temporis* στην περίπτωση της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, εκδόθηκε την 23η Απριλίου 2008 και τέθηκε σε ισχύ την 11η Ιουνίου 2008, ενώ η προθεσμία για τη μεταφορά της στο εθνικό δίκαιο παρήλθε στις 12 Μαΐου 2010. Ωστόσο, η επίδικη σύμβαση δανείου είχε συναφθεί ήδη από τις 28 Μαΐου 2007, ήτοι σε χρόνο προγενέστερο της ενάρξεως ισχύος της οδηγίας 2008/48.

95. Ασφαλώς, η οδηγία 2008/48 προβλέπει μεταβατικά μέτρα. Πρέπει, ιδίως, να ληφθεί υπόψη το άρθρο 30 της οδηγίας το οποίο ορίζει ρητώς ότι η οδηγία δεν εφαρμόζεται σε συμβάσεις πίστωσης που ισχύουν κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος των εθνικών εκτελεστικών μέτρων. Από τη ρύθμιση αυτή εξαιρούνται μόνον τα άρθρα 11, 12, 13 και 17, καθώς και το άρθρο 18, παράγραφος 1, δεύτερη φράση και παράγραφος 2, τα οποία με τη μέριμνα των κρατών μελών πρέπει «να ισχύουν επίσης και για τις συμβάσεις πίστωσης αόριστης διάρκειας που ισχύουν κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος των εθνικών εκτελεστικών μέτρων μεταφοράς». Σε αυτά δεν εμπίπτουν όμως το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχεία ιβ' και ιγ' και το άρθρο 6, καθώς και το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ιβ', τα οποία προβλέπουν την εκ μέρους του πιστωτικού φορέα υποχρέωση παροχής ορισμένων πληροφοριών προς τον πιστωτή πριν από τη σύναψη της συμβάσεως και συνιστούν, εν προκειμένω, αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος. Επίσης, η προσπάθεια να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο εθνικό δικαστήριο βάσει της προγενέστερης οδηγίας 87/102, η οποία ίσχυε πριν από την οδηγία 2008/48 και κατά την επίδικη χρονική περίοδο, συναντά ανυπέρβλητες δυσχέρειες, καθόσον η οδηγία 87/102 δεν περιλαμβάνει διατάξεις αντίστοιχες των επίμαχων διατάξεων της οδηγίας 2008/48. Κατά συνέπεια, από την ερμηνεία της οδηγίας 87/102 δεν θα μπορούσε να αντληθεί καμία απάντηση στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου.

96. Δεδομένου ότι το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα δεν έχει καμία σχέση με τη διαφορά της κύριας δίκης, παρέλκει η απάντηση σε αυτό το ερώτημα. Ωστόσο, στο αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να επισημανθεί η *ratione temporis* αδυναμία εφαρμογής της οδηγίας 2008/48.

97. Όσον αφορά το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, είναι προφανώς αναγκαίο να επισημανθεί, κατ' αρχάς, το πρόδηλο σφάλμα στο οποίο υπέπεσε το αιτούν δικαστήριο κατά τη διατύπωση αυτού του ερωτήματος. Δεδομένου ότι οι διατάξεις οι οποίες παρατίθενται δεν συμφωνούν με το ρυθμιστικό περιεχόμενο το οποίο αναπτύσσεται, πρέπει να θεωρηθεί, όπως ορθώς διαπιστώνει η Επιτροπή¹¹³, ότι

112 — Από τον κανονισμό 1896/2006 δεν απορρέουν, ασφαλώς, δεσμευτικές προϋποθέσεις. Εντούτοις, πρέπει να επισημανθεί, ότι, κατά τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης, η ευρωπαϊκή διαδικασία διαταγής πληρωμής πρέπει να λειτουργεί ως πρότυπο λόγω της αποτελεσματικότητάς της [βλ. Hess, B., όπ.π. (υποσημείωση 16), σ. 139, § 4, σκέψη 23].

113 — Βλ. σημείο 77 του υπομνήματος της Επιτροπής.

το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται μάλλον στο άρθρο 6, παράγραφος 2 και στο άρθρο 7 της οδηγίας 87/102. Συγκεκριμένα, το δικαίωμα ενημερώσεως, καθώς και η αρχή περί απαγορεύσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού κατοχυρώνονται στην οδηγία 87/102 και όχι στην προβαλλόμενη από το αιτούν δικαστήριο οδηγία 2008/48.

98. Εάν γίνει δεκτή η ορθότητα αυτής της εκτιμήσεως, πρέπει να εξετασθεί στη συνέχεια αν το εν λόγω προδικαστικό ερώτημα μπορεί να θεωρηθεί κρίσιμο ως προς τη συγκεκριμένη προβληματική της διαφοράς της κύριας δίκης.

99. Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι από τη διάταξη περί παραπομπής δεν προκύπτει καμία ένδειξη ότι η διαφορά της κύριας δίκης θα μπορούσε να αφορά ζήτημα σχετικό με την κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 87/102 υποχρέωση «κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης, ο καταναλωτής [να] πληροφορείται αμέσως [από τον πιστωτικό φορέα] κάθε τυχόν μεταβολή που επέρχεται στο ετήσιο επιτόκιο ή στις συναφείς επιβαρύνσεις». Εξάλλου, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 87/102, αυτή η υποχρέωση αφορά μόνο συμβάσεις μεταξύ πιστωτικού ή χρηματοοικονομικού ιδρύματος και ενός καταναλωτή για τη χορήγηση πίστωσης υπό μορφή προκαταβολής σε τρεχούμενο λογαριασμό. Εφόσον η επίμαχη, εν προκειμένω, σύμβαση δανείου δεν εμπίπτει προφανώς σε αυτήν την κατηγορία συμβάσεων πίστωσης, βάσει των διαθέσιμων στοιχείων του ιστορικού της υπό κρίση υποθέσεως, δεν απαιτείται η ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 87/102, προκειμένου να κριθεί η διαφορά της κύριας δίκης.

100. Ομοίως, παρέλκει προφανώς και η ερμηνεία του άρθρου 7, της οδηγίας 87/102 για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Αυτή η διάταξη της οδηγίας επιτάσσει «σε περίπτωση πίστωσης που χορηγείται για την απόκτηση αγαθών, τα κράτη μέλη [να] θεσπίζουν τους όρους ανάκτησης των αγαθών ιδίως εάν ο καταναλωτής δεν έχει συγκατατεθεί». Επιπλέον προβλέπει ότι «τα κράτη μέλη διασφαλίζουν περαιτέρω ότι, όταν ο πιστωτικός φορέας ανακτά τα αγαθά, η εκκαθάριση μεταξύ των συμβαλλομένων μερών γίνεται έτσι ώστε η ανάκτηση να μην συνεπάγεται αδικαιολόγητο πλουτισμό». Στη διάταξη περί παραπομπής όμως δεν υφίσταται καμία ένδειξη ότι στην περίπτωση της κύριας δίκης θα μπορούσε να τεθεί ζήτημα σε σχέση με την επιστροφή αγαθού στον δανειστή. Το αιτούν δικαστήριο ενδέχεται, ωστόσο, να αναφέρεται στην υποθετική περίπτωση κατά την οποία ο επαγγελματίας θα ζητούσε την επιστροφή του δανείου λόγω παραβιάσεως των συμβατικών υποχρεώσεων εκ μέρους του καταναλωτή και θα ετίθετο το ζήτημα αν ο επαγγελματίας θα είχε αξίωση και επί των θεωρουμένων καταχρηστικών τόκων υπερημερίας. Άλλως, θα συνέτρεχε στην περίπτωση αυτή αδικαιολόγητος πλουτισμός. Από τη διάταξη παραπομπής, όμως, δεν προκύπτει ότι η εξεταζόμενη αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως σκοπεί στη διευκρίνιση αυτού του ζητήματος.

101. Κατόπιν τούτων, συνάγεται το συμπέρασμα ότι παρέλκει η απάντηση στο τέταρτο και στο πέμπτο προδικαστικό ερώτημα.

ΣΤ — Επί του έκτου προδικαστικού ερωτήματος

102. Με το έκτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να αποσαφηνισθεί αν το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο μπορεί να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον αθέμιτο χαρακτήρα εμπορικής πρακτικής, ο οποίος έγκειται στην προσθήκη ρήτρας περί τόκων υπερημερίας στο κείμενο της συμβάσεως.

103. Αυτή η διάταξη της οδηγίας, την οποία αναφέρει το αιτούν δικαστήριο στο προδικαστικό ερώτημά του, θέτει έναν γενικό σκοπό τον οποίο πρέπει να εκπληρώσουν τα κράτη μέλη ενεργώντας δεόντως σε νομοθετικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη πρέπει να προβλέψουν «τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για την καταπολέμηση αθέμιτων εμπορικών πρακτικών προκειμένου να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας προς το συμφέρον των καταναλωτών». Στα μέσα αυτά εμπίπτουν νομοθετικές διατάξεις οι οποίες επιτρέπουν τη δικαστική

προσφυγή κατά των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών αυτού του είδους και/ή την κίνηση ανάλογης διαδικασίας ενώπιον διοικητικού οργάνου αρμόδιου είτε να αποφασίσει σχετικά με τις προσφυγές είτε να κινήσει τις κατάλληλες νόμιμες διαδικασίες. Επομένως, διαπιστώνεται ότι η οδηγία 2005/29 καθιστά δυνατή τη θέσπιση τόσο ένδικης όσο και διοικητικής διαδικασίας σε εθνικό επίπεδο με σκοπό την καταπολέμηση των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών.

104. Εντούτοις, στο πλαίσιο της προκειμένης διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως σημασία έχει μόνον η πρώτη περίπτωση, καθόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την εθνική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής από εθνικό δικαστήριο. Συναφώς επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/29 απονέμει ευρείες αρμοδιότητες στα δικαστήρια των κρατών μελών, τις οποίες περιγράφει ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά τους. Στις εν λόγω αρμοδιότητες εμπίπτουν, μεταξύ άλλων, η έκδοση δικαστικών απαγορεύσεων αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, η παροχή προσωρινής ένδικης προστασίας, καθώς και η λήψη μέτρων προκειμένου να εξαλειφθούν τα συνεχιζόμενα αποτελέσματα αθέμιτης εμπορικής πρακτικής.

105. Ωστόσο, κατά το γράμμα αυτής της διατάξεως της οδηγίας, τα κράτη μέλη πρέπει να απονείμουν τις σχετικές αρμοδιότητες κατά τη μεταφορά της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη τηρώντας ορισμένο ελάχιστο όριο προδιαγραφών επιβαλλομένων από το δίκαιο της Ένωσης¹¹⁴. Τα κράτη μέλη διαθέτουν μάλιστα και ευρεία ευχέρεια διαμορφώσεως ως προς την επιλογή των μέτρων που απαιτεί η μεταφορά της εν λόγω οδηγίας¹¹⁵. Η οδηγία 2005/29 προβλέπει μεν την πλήρη εναρμόνιση των ουσιαστικών κανόνων για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές¹¹⁶, αλλά δεν περιλαμβάνει ανάλογη πρόβλεψη ως προς τα δικονομικά μέσα για την καταπολέμηση αυτών των εμπορικών πρακτικών. Όσον αφορά δε τη δυνατότητα απευθείας εφαρμογής της οδηγίας 2005/29, την οποία υπονοεί το αιτούν δικαστήριο επισημαίνοντας την προδήλως καθυστερημένη μεταφορά της οδηγίας 2005/29 στην Ισπανία, κατόπιν των ανωτέρω διαπιστώσεων είναι προφανές, κατά την εκτίμησή μου, ότι αυτή η δυνατότητα δεν παρέχεται ρητώς ούτε εμπίπτει στον ρυθμιστικό σκοπό της οδηγίας 2005/29. Εξάλλου, ως επιχείρημα κατά της ομοιόμορφης απευθείας εφαρμογής των διατάξεων της οδηγίας 2005/29 από τα εθνικά δικαστήρια μπορεί να προβληθεί ότι κατά το άρθρο 11, παράγραφος 1, οι διαδικασίες που οφείλουν να διαμορφώσουν τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν πρωτίστως την εφαρμογή της οδηγίας. Συνεπώς, η πρόβλεψη κατάλληλων μέσων καταπολέμησης των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για την επίτευξη των σκοπών της οδηγίας σε εθνικό επίπεδο¹¹⁷.

106. Ανεξαρτήτως αυτού του ερμηνευτικού συμπεράσματος, επιβάλλεται η διαπίστωση, σχετικά με τον κρίσιμο χαρακτήρα του προδικαστικού ερωτήματος, ότι η διάταξη περί παραπομπής δεν περιλαμβάνει κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο θα μπορούσε να εξομοιώσει με αθέμιτη εμπορική πρακτική, κατά την έννοια της οδηγίας 2005/29, τη χρησιμοποίηση των συμβατικών ρητρών περί τόκων υπερημερίας τις οποίες το ίδιο δικαστήριο είχε κρίνει ως καταχρηστικές. Το αιτούν δικαστήριο, το οποίο έθεσε πρωτευνόντως το ζήτημα περί δυνατότητας εφαρμογής της οδηγίας 2005/29 στην περίπτωση της κύριας δίκης, αναφέρεται μόνο στην «πιθανή

114 — Βλ. Stuyck, J., «Enforcement of consumer rights and legal redress for consumers in the EU: An institutional model», *New frontiers of consumer protection* (επιμέλεια: Fabrizio Cafaggi/Hans-W. Micklitz), Οξφόρδη, 2009, σ. 72 επ., ο οποίος επισημαίνει, αφενός, την εξουσία των κρατών μελών όσον αφορά την ελεύθερη διαμόρφωση των δυνατοτήτων επιβολής του δικαίου σε εθνικό επίπεδο και, αφετέρου, το γεγονός ότι η οδηγία 2005/29 θέτει συγκεκριμένες ελάχιστες προδιαγραφές κατά το δίκαιο της Ένωσης οι οποίες πρέπει να τηρούνται υποχρεωτικώς από τα κράτη μέλη.

115 — Βλ. Stolze, C., *Harmonisierung des Lauterkeitsrechts in der EU — Unter besonderer Berücksichtigung der Sanktionssysteme*, Αμβούργο, 2010, σ. 158, ο οποίος θεωρεί ότι η ελαστική διατύπωση της οδηγίας 2005/29 παρέχει στα κράτη μέλη ευρεία ευχέρεια διαμορφώσεως όσον αφορά τη μεταφορά στην εσωτερική έννομη τάξη των ρυθμίσεων επιβολής του δικαίου κατά την έννοια των άρθρων 11 επ..

116 — Βλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, C-540/08, Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag (Συλλογή 2010, σ. I-10909, σκέψη 27).

117 — Συναφώς, ο Abbamonte, G., «The Unfair Commercial Practices Directive and its General Prohibition», *The Regulation of Unfair Commercial Practices under EC Directive 2005/29*, Οξφόρδη, 2007, σ. 30, επισημαίνει ότι η οδηγία 2005/29 εναρμονίζει μεν πλήρως το ουσιαστικό δίκαιο των κρατών μελών στον τομέα του δικαίου περί αθέμιτου ανταγωνισμού, αλλά όχι τους μηχανισμούς καταπολεμήσεως των αθέμιτων συναλλακτικών πρακτικών. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη οφείλουν να οργανώσουν τα οικεία συστήματα επιβολής του δικαίου, να ορίσουν τα φυσικά πρόσωπα και τις ενώσεις που μπορούν να απαιτήσουν ένδικη προστασία κατά την οδηγία, καθώς και να καθορίσουν τις προβλεπόμενες κυρώσεις επί παραβάσεως των διατάξεων της οδηγίας. Ο συγγραφέας τονίζει ότι η αποτελεσματική επιβολή του δικαίου είναι αναγκαία, ώστε η οδηγία να αναπτύξει πλήρως τα αποτελέσματά της.

αθέμιτη εμπορική πρακτική»¹¹⁸, χωρίς όμως να παρέχει οποιαδήποτε στοιχεία προς στήριξη αυτής της πιθανότητας. Λαμβάνοντας υπόψη το συνολικό πλαίσιο μπορεί να θεωρηθεί μόνον ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, ο αθέμιτος χαρακτήρας της εμπορικής πρακτικής συνίσταται στη διαπίστωση ιδιαίτερας υψηλού επιτοκίου υπερημερίας. Εντούτοις, από τις ελάχιστες σχετικές επισημάνσεις στη διάταξη περί παραπομπής δεν μπορεί να προκύψει με βεβαιότητα αν το αιτούν δικαστήριο εφάρμοσε εν γένει τις διατάξεις αυτής της οδηγίας κατά τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών. Ως εκ τούτου, το αίτημα ερμηνείας της οδηγίας 2005/29 δεν έχει καμία σχέση με τη διαφορά της κύριας δίκης. Υπό αυτές τις συνθήκες, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το εν λόγω προδικαστικό ερώτημα έχει αμιγώς υποθετικό χαρακτήρα, όπως υποστηρίζουν άλλωστε και οι μετέχοντες στη διαδικασία. Κατά συνέπεια, το έκτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να κριθεί επίσης ως απαράδεκτο.

VII – Πρόταση

107. Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Audiencia Provincial de Barcelona ως εξής:

- 1) Η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο δεν οφείλει να αποφαίνεται αυτεπαγγέλτως και *a limine* επί της μη δεσμευτικής ισχύος ρήτρας περί τόκων υπερημερίας περιλαμβανομένης σε σύμβαση καταναλωτικής πίστεως, στο πλαίσιο εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, εφόσον ο ενδεχόμενος καταχρηστικός χαρακτήρας αυτής της ρήτρας μπορεί να εξετασθεί κατά το εθνικό δικονομικό δίκαιο στο πλαίσιο κατ' αντιμωλία διαδικασίας, η οποία κινείται κατόπιν ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος από τον οφειλέτη και παρέχει τη δυνατότητα στο εθνικό δικαστήριο να συλλέξει τα αναγκαία νομικά και πραγματικά στοιχεία προκειμένου να προβεί στην εν λόγω εξέταση.
- 2) Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 αποκλείει εθνική ρύθμιση η οποία παρέχει τη δυνατότητα στο εθνικό δικαστήριο να προσαρμόσει σύμβαση που συνάπτεται με καταναλωτή αντικαθιστώντας ρήτρα καταχρηστικού χαρακτήρα με άλλη ρήτρα η οποία δεν θεωρείται καταχρηστική.
- 3) Οι διατάξεις του κανονισμού (ΕΚ) 1896/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, **για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής**, δεν εφαρμόζονται επί εθνικής διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής.

118 — Βλ. τον τίτλο 7 («*La posible práctica desleal de la entidad bancaria*») της διατάξεως περί παραπομπής.